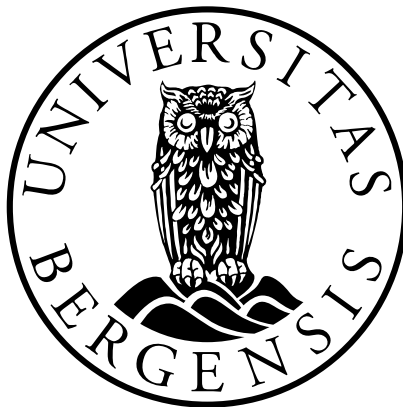

I hvilken grad begrenser strl. § 185 om
«diskriminerende eller hatefulle
ytringer» den grunnlovfestede
ytringsfriheten?

Kandidatnummer: 5

Antall ord: 14843

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

[11.12.2023]

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Tema og aktualitet.....	1
1.2	Problemstilling og avgrensning.....	2
1.3	Rettskildebildet.....	2
1.4	Fremstillingen videre.....	4
2	Ytringsfriheten som menneskerettighet.....	5
2.1	Innledning.....	5
2.2	Grunnloven § 100.....	5
2.2.1	Virkeområdet til Grunnloven § 100.....	6
2.2.2	Terskelen for å gripe inn i ytringsfriheten ved hatefulle ytringer.	6
2.3	EMK sin regulering av hatefulle ytringer.....	8
2.3.1	EMK artikkel 10 - ytringsfrihetens omfang.....	9
2.3.1.1	Introduksjon til EMK artikkel 10.....	9
2.3.1.2	Hvordan EMK artikkel 17 avgrensner virkeområdet til EMK art. 10.....	10
2.3.1.2.1	Innledning.....	10
2.3.1.2.1	Hvordan EMD har vurdert oppfordringer til vold.....	11
2.3.1.2.2	Hvordan EMD har vurdert ytringer som oppfordrer til hat..	12
2.3.2	EMK sine krav til inngrep i ytringsfriheten.....	13
3	Straffeloven § 185 – hatefulle ytringer.....	16
3.1	Ytringer som rammes av strl. § 185.....	16
3.1.1	Hva er en ytring?.....	16
3.1.2	Under hvilke forhold ytringen må deles.....	16
3.1.2.1	Hva ligger i at en ytring er «offentlig»?.....	17
3.1.2.2	Ytring som er fremsatt «overfor en som rammes» og «i andres nærvær»	18
3.2	Straffeloven § 185 - vernede grupper.....	19

3.3	Straffeloven § 185 - vilkåret «diskriminerende eller hatefull ytring»	21
3.3.1	Videre fremgangsmåte.....	21
3.3.2	Hva menes med «diskriminerende eller hatefull ytring»?.....	21
3.3.3	Bestemmelsens formål.....	23
3.3.4	Prinsippene for å tolke ytringer.....	24
3.3.5	«Kvalifisert krenkende» ytringer	24
3.4	Folkerettslige regler som begrunner strl. § 185.....	25
4	Straffeloven § 185 – «kvalifisert krenkende» ytringer.....	27
4.1	«Kvalifisert krenkende» ytringer» - Innledning.....	27
4.2	Sondringen mellom ytringer mot tema og ytringer mot person	28
4.2.1	Hva som menes med ytringer om tema og ytringer om person.....	28
4.2.2	Ytring om tema eller person - hvor trekkes grensen?.....	28
4.2.2.1	Innledning.....	28
4.2.2.2	Ytringens grovhet – betydning.....	29
4.2.2.3	Den politiske konteksten – betydning.....	30
4.2.2.4	Den reelle adressaten - betydning.....	31
4.2.2.5	Oppsummering.....	33
4.3	Ytringer som faller utenfor ytringsfrihetens kjerneområde – ytringer om «noen»... 33	
4.3.1	Innledning – kriteriene for en «kvalifisert krenkende» ytring.....	33
4.3.2	Oppfordring og tilslutning til integritetskrenkelsener – omfang.....	34
4.3.2.1	Hvor grove må integritetskrenkelsene være?.....	34
4.3.2.2	Hvor konkrete må integritetskrenkelsene være?.....	35
4.3.2.3	Om ytringene var truende.....	37
4.3.2.4	Oppsummering.....	37
4.3.3	Grov nedvurderende ytringer av menneskeverdet – omfang.....	38
4.3.3.1	Innledning.....	38
4.3.3.2	Sammenligning med dyr.....	38
4.3.3.3	Anklager om uhederlighet.....	39
4.3.3.4	Andre nedsettende betegnelser.....	40
4.3.3.5	Oppsummering.....	42

4.3.4	Konteksten – hvordan det kan påvirke tolkningen.....	42
4.3.4.1	Innledning.....	42
4.3.4.2	Fornærmedes sårbare posisjon - hvordan det påvirker tolkningen av ytringen	43
4.3.4.3	Fornærmedes medvirkning til situasjonen – hvordan det påvirker tolkningen av ytringen.....	43
4.3.4.4	Antallet som er egnet til å oppfatte ytringen - hvordan det påvirker tolkningen.....	44
4.3.4.5	Den politiske konteksten - hvordan det påvirker terskelen.....	45
5	Konklusjon.....	46
6	Litteraturliste.....	48
6.1	Lover og konvensjoner.....	48
6.2	Forarbeid og etterarbeid.....	48
6.3	FNs generelle kommentarer.....	49
6.4	Norske rettsavgjørelser.....	49
6.4.1	Høyesterettspraksis.....	49
6.4.2	Lagmansrettspraksis.....	50
6.5	Rettspraksis fra EMD.....	50
6.6	Litteraturliste artikler.....	50
6.7	Litteraturliste bøker og tidsskrift.....	51
6.8	Lovkommentarer.....	52
6.9	Leksikon og ordbok.....	52

1 Innledning

1.1 Tema og aktualitet

Temaet for avhandlingen er i hvilken grad straffeloven¹ § 185 om «diskriminerende eller hatefulle ytringer» begrenser den grunnlovfestede ytringsfriheten. Dette er også avhandlingens problemstilling og vil omtales nærmere i punkt 1.2.

Bestemmelsen ble innført i Straffeloven 1902² § 135 andre ledd i 1961, og senere omgjort til Straffeloven 1902 § 135a, før den ble innført i § 185 i den nye straffeloven. Bakgrunnen til straffebudet var hakekorsepidemien i 1959-1960, en antisemittisk bølge som spredte seg over store deler av verden. I ettertid har store deler av utviklingen skjedd i regi av FN, gjennom rasediskrimineringskonvensjonen.³ Straffebudet har gradvis endret seg, ved å inkludere flere grupper, og ved at ordlyden nå også omfatter private ytringer.

Forbudet mot hatytringer utgjør, sammen med strl. § 186 om diskriminering, kjernen i arbeidet mot hatkriminalitet.⁴ Straffebestemmelsen skal verne noen utpekte grupper, ved å forsøke å minske spredningen av diskriminerende og hatefulle holdninger i samfunnet.⁵ Mange ytringer som kan sanksjoneres som hatytring vil kunne rammes av andre straffebud, som strl. § 263 om trusler, § 266 om hensynsløs atferd eller § 267 om krenkelse av privatlivets fred. Ingen andre straffebestemmelser vil derimot være i stand til å gi et tilsvarende vern mot hatefulle ytringer.

Selv om hatytringer er et alvorlig samfunnsproblem, vil enhver avgrensning av ytringsfriheten bli utfordrende i et folkestyre. Mennesker i demokratiske land kommer konstant med ytringer, om ethvert tema og i en rekke ulike kontekster. Avgrensninger av ytringsfriheten kan derfor få store konsekvenser for befolkningen, spesielt når ytringene kan medføre straffefølgelse. Med slike konsekvenser er det behov for regelmessig vurdering av straffebestemmelsens omfang.

¹ Lov 20. mai 2005 nr. 28 Lov om straff

² Lov 22. mai 1902 nr. 10 Alminnelig Borgerlig Straffelov

³ Strand og Bangstad (2023)

⁴ Spurkland, Karnov lovkommentarer: Kommentarer til Lov om straff (straffeloven) § 185 s. 2

⁵ NOU 2022:9 s. 186

Avklaringen er aktuell av flere grunner. De siste årene har det blitt avsagt en rekke høyesterettsdommer om hatytringer. Høyesterett har kommet med nye kommentarer om strl. § 185 sin nedre grense, samt omtalt nye problemstillinger, som hatefulle ytringer på sosiale medier og hatefulle ytringer mot transpersoner. Det foreligger dessuten en bredere samfunnsdebatt om hvor ytringsfrihetens grense bør ligge, og hvor grensen går mellom krenkende politiske ytringer og straffbare hatytringer.

1.2 Problemstilling og avgrensning

Avhandlingens problemstilling er i hvilken grad strl. § 185 om «diskriminerende eller hatefulle ytringer» begrenser den grunnlovfestede ytringsfriheten. Det sentrale spørsmålet er hvor stort omfang straffebestemmelsen har. For å besvare problemstillingen må to spørsmål avklares. Det første er hva slags ytringer som vurderes etter straffebestemmelsen. Det andre er hvor den nedre grensen ligger for at en ytring kan anses som «kvalifisert ytring» etter strl. § 185.⁶ I vurderingen av om en ytring er hatefull må det vurderes hvordan Høyesterett tolker straffebestemmelsen, ytringenes ordlyd, samt konteksten til ytringen.

En underordnet problemstilling er hvor stort vern ytringsfriheten gir hatytringer. Det skal derfor vurderes hvor stort omfanget til ytringsfriheten er og hva som er vilkårene for å foreta inngrep. Avhandlingen avgrenses mot en generell vurdering av ytringsfriheten, slik at vurderingen fokuserer på reguleringen av hatytringer.

Avhandlingen avgrenses mot mindre sentrale spørsmål, slik at fokuset blir på å foreta en grundig vurdering av det sentrale i problemstillingen. Det vil derfor ikke foretas en vurdering av straffeutmåling eller forskjellen mellom forsettlig og uaktsomme ytringer.

Problemstillingens vinkling gjør at det heller ikke blir foretatt en dyptgående vurdering av de folkerettslige reglene som verner mot rasediskriminering.

1.3 Rettskildebildet

Avhandlingen vil hovedsakelig analysere og vurdere norsk strafferett, følgelig anvendes en alminnelig juridisk metode. Avhandlingen vil vurdere hvordan den europeiske

⁶ Det forklares i kapittel 3 og 4 hva som menes med «kvalifisert krenkende» ytring.

menneskerettighetskonvensjonen⁷ (heretter omtalt som EMK) artikkel 10 og 17 og Grunnloven⁸ § 100 regulerer hatefulle ytringer. Ved vurderingen av EMK vil Wienkonvensjonen av 1969 fastslå den juridiske metoden.⁹ Artikkel 31(1) sier traktaten skal tolkes «in good faith in accordance with the ordinary meaning to be given to the terms of the treaty in their context and in the light of its object and purpose». Artikkel 32 påpeker derimot at supplerende rettskilder, som forarbeid, får beskjeden vekt. Følgelig legges det stor vekt på ordlyden, kombinert med rettspraksis fra den europeiske menneskerettsdomstolen (heretter omtalt som EMD). Vurderingen av grunnlovsbestemmelsen medfører ingen annen juridisk metode. Grl. § 100 er en relativt ny bestemmelse, følgelig er det uproblematisk å foreta en alminnelig vektlegging av ordlyden. Ordlyden i grunnlovsbestemmelsene er knappe, derfor legges det stor vekt på forarbeidene.¹⁰

Det vil også foretas en kort redegjørelse av FNs rasediskrimineringskonvensjon artikkel 4 og den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 20 nr. 2. På grunn av den begrensede vekten artiklene har i avhandlingen, nøyes det med en ordlydstolkning og kort anvendelse av artiklenes generelle kommentarer.

På strafferettsfeltet er legalitetsprinsippet spesielt viktig og vil følgelig spille en stor rolle. I store deler av avhandlingen er spørsmålet imidlertid ikke hvordan man tolker en lovtekst, men hvordan ytringer skal tolkes. Legalitetsprinsippet får derfor utslag gjennom forsiktighetsprinsippet, som forklares i punkt 3.3.3.

Avhandlingen vil hovedsakelig anvende straffeloven av 2005, men det vil til en viss grad henvises til den gamle straffeloven av 1902. Det vil skje i begrenset grad, hovedsakelig for å anvende rettspraksis eller forarbeid tilknyttet den tidligere straffeloven. Lovbestemmelsen ble videreført med hovedsakelig det samme materielle innholdet, så de kan fortsatt anvendes. Avklaringen påpeker likevel at strl. § 185 operer med en lavere terskel for kvalifisert krenkende ytringer enn lagt til grunn i de eldre forarbeidsuttalelsene.

⁷ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, signert 04.11.1950 Roma, ikrafttredelsesdato 03.09.1953, (Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen).

⁸ Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov

⁹ Vienna Convention on the Law of Treaties, signert 23.05.1969 Vienna, ikrafttredelsesdato 27.01.1980, 1155 UNTS 331

¹⁰ Aall (2022) s. 36

Det anvendes både forarbeid tilknyttet strl. § 185 og dens forgjengere. På grunn av de mange endringene i straffebestemmelsens virkeområde og terskel så vil enkelte forarbeidsuttalelser gi uttrykk for utdatert rett, og blir følgelig anvendt forsiktig. Til Grunnloven § 100 anvendes St.meld nr. 26 (2003-2004) Om endring av Grunnloven § 100.

Det foreligger omfattende rettspraksis på feltet, men jeg har med vilje fokusert på nyere høyesterettspraksis fordi de eldre høyesterettsavgjørelsene ofte gir uttrykk for en utdatert terskel. Jeg har derfor prioritert en grundig gjennomgang av nyere høyesterettsdommer, på bekostning av eldre høyesterettsdommer, lagmansrettsdommer og tingrettsdommer.

For å avklare EMK sin regulering av hatytringer er det nødvendig å trekke inn omfattende EMD avgjørelser. Det er et stort utvalg av rettspraksis som berører oppgavens problemstilling, og omhandler EMK artikkel 17, EMK artikkel 10, eller begge.

Jeg anvender juridisk teori hovedsakelig til å redegjøre for strl. § 185 i kapittel 3. Utenom dette blir juridisk teori anvendt i liten grad, fordi mye er utdatert eller ikke aktuelt for avhandlingen. Jeg fant likevel flere relevante kilder, som to artikler fra *Injuria*. Jeg har gjort bruk av kommentarene i Karnov lovkommentarer, skrevet av Kai Spurkeland, som berører problemstillingen. Det ble også henvist, i beskjeden grad, til *Rettstat og menneskerettigheter 1* skrevet av Jørgen Aal for generell omtale av EMK artikkel 10 og Grunnloven.

1.4 Fremstillingen videre

I kapittel 2 vil jeg vurdere omfanget av ytringsfriheten ved å analysere virkeområdet og adgangen til å gjøre inngrep i Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10. I kapittel 3 redegjør jeg for strl. § 185 og vilkårene som må oppfylles før en ytring anses som en hatytring. I kapittel 4 vurderer jeg når en ytring er kvalifisert krenkende. Dette skjer gjennom en todelt vurdering, hvor det først vurderes når ytringer er rettet mot «noen», for deretter å vurdere hvor den nedre grensen er for kvalifisert krenkende» ytringer. Avslutningsvis skriver jeg en kort konklusjon i kapittel 5.

2. Ytringsfriheten som menneskerettighet

2.1 Innledning

Det skal i det følgende kapittelet bli redegjort for ytringsfriheten som menneskerettighet, omfanget av den, samt vilkårene for å foreta inngrep. Avhandlingen vil først vurdere hva Grl. § 100 sier om hatytringer og deretter hvordan ytringsfriheten er regulert av menneskerettighetskonvensjonen.

Både Grunnloven og menneskerettighetskonvensjonen trekkes inn, siden Grunnloven skal tolkes i lys av konvensjonen. Det fremgår av Grl. § 92 at staten skal respektere menneskerettighetene «slik de er nedfelt i denne grunnlov og i for Norge bindende traktater om menneskerettigheter». Videre fremkommer det av menneskerettsloven § 2 at EMK skal gjelde som norsk lov¹¹. Domstolene har følgelig en plikt til å trekke inn EMK artikkel 10 når de vurderer ytringsfriheten. Det er ikke en totalharmonisering, men en europeisk minstestandard, som norske lovgivere må respektere for å unngå menneskerettighetsbrudd.¹²

Videre står det i EMK artikkel 1 at staten har plikt til å «sikre» menneskerettighetene. Ordlyden fastslår at Norge plikter å respektere ytringsfriheten og ikke gjøre større inngrep enn EMK artikkel 10 åpner for. Selve ytringsfriheten er hjemlet i EMK artikkel 10 første ledd, mens adgangen til å avgrense den er i EMK artikkel 10 andre ledd.

2.2 Grunnloven § 100

Den formelle regelen er uttrykt i Grl. § 100 hvor det fremgår at «[ytringsfrihet] bør finne sted». Forarbeidene understreker at det er sikker rett at «bør» tolkes som skal på moderne norsk.¹³ Dette gir likevel minimal veiledning om hvordan ytringsfriheten og hatytringer reguleres. Forarbeidene taler for at første ledd skal forstås som en prinsippbestemmelse.¹⁴ Den materielle reguleringen av ytringsfriheten finnes i paragrafens andre og tredje ledd.

¹¹ Lov 21.05.1999 nr. 30 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

¹² St.meld. nr. 26 (2003-2004) s. 31-32

¹³ NOU 1999: 27 s. 9

¹⁴ St.meld. nr. 26 (2003-2004) s. 36

På grunn av oppgavens vinkling anses det unødvendig å behandle grunnlovsbestemmelsens lovkrav.

2.2.1 Virkeområdet til Grunnloven § 100

Det er en vesentlig forskjell mellom virkeområdene til Grl. § 100 andre og tredje ledd. I andre ledd første punktum står det at «ingen kan holdes ansvarlig for å «ha meddelt [...] opplysninger, ideer og budskap». At Grl. § 100 andre ledd kun krever at ytringen er «meddelt» taler for at det gjelder uavhengig av formidlingsmåter, mens «opplysninger, ideer og budskap» tilsier det er en veldig vid ordlyd, som omfatter tilnærmet alle beskjeder.

Grl. § 100 tredje første punktum sier derimot at virkeområdet er «[frimodige] ytringer om statsstyret og hvilken som helst annen gjenstand». Ordlyden av «[frimodige]» taler for at individet kan si ens oppriktige mening om gjenstanden. Det viser at virkeområdet er politiske ytringer eller ytringer om samfunnsforhold. Denne forståelsen støttes av forarbeidene som understreker at virkeområdet til Grl. § 100 tredje ledd er «alle offentlig interessante temaer som det forventes at vi [...]tar stilling til av politisk, samfunnsmessig, moralsk og kulturell art».¹⁵ At det står «hvilken som helst annen gjenstand» kan ikke tolkes bokstavelig, ellers ville andre og tredje ledd hatt likt virkeområdet. Dette forutsettes av forarbeidene som trekker frem reklame som lite beskyttelsesverdig.¹⁶ Juridisk teori støtter også en slik tolkning og sier at ytringer som ikke direkte tilknyttes «realiseringa av dei prosessane som den offentlege debatten varetek» faller utenfor Grl. § 100 tredje ledd.¹⁷

Dette innebærer at hatytringer vil medføre en større avgrensning i virkeområdet til til Grl. § 100 andre ledd fordi ytringer mot tema faller utenfor strl. § 185 sitt virkeområde.¹⁸

2.2.2 Terskelen for å gripe inn i ytringsfriheten ved hatefulle ytringer.

Det står i Grl. § 100 andre ledd første punktum at inngrep må la seg forsvare «holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelse i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse».

¹⁵ NOU 1999: 27 s. 22

¹⁶ St.meld. nr. 26 (2003-2004) s. 22

¹⁷ Tuseth og Borvik (2021)

¹⁸ Se punkt 4.2 nedenfor

Ordlyden tilsier at det må foretas en konkret vurdering av om inngrepet i ytringsfriheten er en forholdsmessig krenkelse, hvor hensynet om å gi et vern mot hatytringer må veie mer enn “sannhetssøkingen, demokratiet og individets frie meningsdannelse”. Dette innebærer en nødvendighets- og forholdsmessighetsvurdering.¹⁹

Det påpekes i forarbeidene at ytringer som en alminnelig person kunne ansett som hatefulle ikke nødvendigvis bryter med ytringsfrihetens formål.²⁰

Prinsippet om sannhetssøken innebærer at dersom en ytring spres så kommer sannheten lettere frem ved at uriktige påstander blir konfrontert og korrigert. Prinsippet taler følgelig for at ytringer som kan avklare sannheter bør være særlig beskyttet. Dette taler for at det skal mye til før strl. § 185 kan anvendes i slike tilfeller. Hvis ytringer derimot er egnet til å tilsløre sannheten så nyter det et svakt vern.²¹ For eksempel dersom det lages falske rykter om de vernede gruppene i strl. § 185.

Tredje ledd andre punktum er i stor grad regulert likt som andre ledd. Ordlyden sier at det må foreligge «særlig tungtveiende hensyn». Det innebærer at terskelen er høyere for at en ytring kan sanksjoneres som hatytring dersom ytringen gjelder samfunnsforhold. Dette må ses i sammenheng med virkeområdet til tredje ledd, som er å beskytte befolkningens rett til å uttale seg om alle offentlige interessante temaer. I motsetning til andre ledd så nevnes ikke begrunnelsen eksplisitt i tredje ledd, men det står “ytringsfrihetens begrunnelser” som er en klar henvisning til andre ledd.

Autonomiprinsippet innebærer at for å fungere som et selvstendig menneske i samfunnet må individet tilegne seg en viss kompetanse. Slik kompetanse tilegnes gjennom diskusjon og meningsutveksling, som forutsetter ytringsfrihet. Det har likevel blitt påpekt at prinsippet ikke taler for en total ytringsfrihet. Uttalelser i forarbeidene tilsier at prinsippet gir sterkere vern til politiske ytringer, som får betydning for grl. § 100 tredje ledd, men rammer andre ledd i begrenset grad.²²

¹⁹ HR-2007-506-A avsnitt 76

²⁰ St.meld. nr. 26 (2003-2004) s. 22

²¹ St.meld. nr. 26 (2003-2004) s. 18

²² NOU 1999: 27 s. 22

Demokratiprinsippet påpeker at ytringsfriheten må sørge for at det er åpenhet rundt «de prosesser som utgjør grunnlaget for vår forståelse av virkeligheten og politiske veivalg».²³ Det aspektet av prinsippet som er relevant når det gjelder hatefulle ytringer er fokuset på offentlig meningsutveksling. Den offentlige meningsutvekslingen skal bidra til bedre innsikt og følgelig at det tas bedre beslutninger. Følgelig retter prinsippet seg mot kjernen i den politiske ytringsfriheten som tredje ledd verner. Dette innebærer at en god del ytringer som kan oppfattes som hatefulle omfattes av grunnlovsvernet, som medfører at strl. § 185 får begrenset anvendelse. Stortingsmeldingen påpeker likevel at selv for politiske ytringer så er ikke vernet ment å være absolutt.²⁴

Samlet sett er det en betydelig terskel før strl. §185 kan avgrense ytringsfriheten, spesielt overfor politiske ytringer. Det fremstår som at spørsmålet i stor grad er hvorvidt ytringen er i stand til å oppfylle ytringsfrihetens formål. Forarbeidene kommer derimot ikke med en klar grense når en ytring er å anse som en hatytring. Departementet uttaler at diskriminering så langt som mulig bør bekjempes gjennom offentlig debatt, men at det ikke kan trekkes for langt.²⁵ Det bør også påpekes at det har kommet mange høyesterettsavgjørelser om temaet siden forarbeidene ble utformet.

To eksempler på ytringer som kan falle utenfor Grl. § 100 er skjellsord og trusler. Slike utsagn fremmer ikke sannheten og er ikke sentralt for selvutvikling eller demokratiet, men som det redegjøres for i kapittel 4 så kan det skremme befolkningen fra å benytte ytringsfriheten.

2.3 EMK sin regulering av hatefulle ytringer

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen reguler ytringsfriheten i artikkel 10. Det har blitt beskrevet som et minstenivå, som ofte gir mindre vern enn Grunnloven.²⁶ I grunnlovsforarbeidene ble det argumentert for at det ga et betydelig lavere vern mot hatytringer enn Grl. § 100, men det har kommet mange EMD avgjørelser i etterkant.²⁷

²³ St.meld.nr.26 (2003-2004) s. 36

²⁴ St.meld. nr. 26 (2003-2004) s. 22

²⁵ St.meld. nr. 26 (2003-2004) s. 72

²⁶ NOU: 2002: 9 s. 3

²⁷ St.meld. nr. 26 (2003-2004) s. 32

I det følgende skal jeg derfor analysere rettspraksis fra EMD for å avklare EMK sin regulering av hatefulle ytringer

2.3.1 EMK artikkel 10 - ytringsfrihetens omfang

2.3.1.1 Introduksjon til EMK artikkel 10

EMK artikkel 10 første ledd første og andre punktum sier at «[everyone] has the right to freedom of expression» og at ytringsfriheten omfatter «freedom to [...] receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers». Ordlyden taler for et stort virkeområde, men i motsetning til Grl. § 100 så skiller ikke ordlyden mellom politiske og alminnelige ytringer. En slik sontring foretas likevel i EMD sin rettspraksis.²⁸

Ordlyden til «impart information» taler for at det ikke foreligger noen formkrav, en forståelse som støttes av juridisk teori. Om ytringen skjer muntlig, skriftlig, på radio eller tv får ingen direkte betydning. Det kan likevel bli ilagt vekt når ytringens skadepotensial vurderes.²⁹

Ordlyden til «[everyone]» taler for at ikke foreligger noen begrensninger i hvem som vernes av artikkelen. Artikkelen får anvendelse for både fysiske- og juridiske personer, som interesseorganisasjoner og politiske partier.

I utgangspunktet taler derfor ordlyden i EMK artikkel 10 første ledd for at ytringsfriheten strekker seg langt og omfatter hatefulle ytringer. Dette avgrenses derimot av EMK artikkel 17 som skiller ut de mest problematiske ytringene.

²⁸ Aall, Jørgen (2022) s. 287

²⁹ Aall, Jørgen (2022) s. 288-289

2.3.1.2 Hvordan EMK artikkel 17 avgrenser virkeområdet til EMK artikkel 10

2.3.1.2.1 Innledning

EMK artikkel 17 sier at ingenting i konvensjonen skal tolkes slik at noen, det være seg stat, gruppe eller personer, har «any right to engage in any activity or perform any act aimed at the destruction of any of the rights and freedoms set forth herein or at their limitation to a greater extent than is provided for in the Convention».

Ordlyden gjør det klart at artikkelen fungerer som en sikkerhetsventil, slik at konvensjonen ikke brukes mot sin hensikt. Den rammer derimot ikke alle ytringer som krenker en annens rett etter konvensjonen. Dette fremgår av en ordlydstolkning av «aimed at the destruction» som tilsier at artikkelen skal forhindre at konvensjonen misbrukes til å undergrave de verdiene som konvensjonen prøver å fremme. EMD har omtalt dette som en skadelig anvendelse av rettigheter «in a manner that is manifestly inconsistent with or contrary to the purpose for which such right is granted».³⁰ EMD har derfor fokusert på hva som var individets formål med ytringen.³¹

Artikkelen har to funksjoner, som en sil og som et tolkningsmoment.³² Hvis en ytring rammes direkte av artikkelen, så anses den som å falle utenfor EMK artikkel 10 sitt virkeområde og vernes ikke av konvensjonen. Det skjer derimot relativt sjeldent. Domstolen har uttalt at EMK artikkel 17 bare anvendes i ekstreme tilfeller og kun proporsjonalt til faren og varigheten av trusselen.³³ Selv om den høye terskelen for direkte anvendelse ikke overstiges, kan EMK artikkel 17 få stor vekt når EMD vurderer om ytringen er beskyttelsesverdig mot inngrep etter EMK artikkel 10 andre ledd.

EMD har pekt ut tre tilfeller hvor EMK artikkel 17 anvendes. Det er når ytringen søker å rettfærdiggjøre eller oppfordre til handlinger som er «contrary to the text and spirit of the Convention», «incompatible with democracy and/or other fundamental values of the

³⁰ S.A.S. v. France avsnitt 66

³¹ Kilin v. Russia avsnitt 72

³² European Court of Human Rights (herreter anvender fotnotene forkortelsen ECHR) Guide on Article 17 (2022) avsnitt 46

³³ ECHR, 2022, Guide on Article 17, avsnitt 53 og 69

Convention» eller krenker andre rettigheter og friheter.³⁴ Et eksempel på dette er når målet bak ytringen ikke er å debattere en politisk sak, men å svartmale en sårbar gruppe. Tre fundamentale verdier som er særlig relevante for regulering av hatytringer er «tolerance, social peace and non-discrimination».³⁵

Hvordan EMK artikkel 17 får utslag for hatytringer er i EMD praksis fordelt på to områder; voldsopfordringer og dehumansierende ytringer

2.3.1.2.2 Hvordan EMD har vurdert oppfordringer til vold

Oppfordring til vold er en alvorlig form for hatytring, som er spesielt problematisk for samfunnet på grunn av hvor alvorlige konsekvensene kan bli. Hvis ytringene oppfordrer til vold mot grupper som allerede er sårbare så økes skadepotensialet drastisk. Spørsmålet er derfor i hvilken grad EMK artikkel 17 rammer hatytringer som oppfordrer til vold.

For å illustrere en ytring som klart rammes av EMK artikkel 17 er det naturlig å trekke frem *Belkacem v. Belgium*³⁶. Her hadde klageren fått bot og fengselsdom etter å ha lagt ut en rekke videoer hvor han oppfordret befolkningen til å bekjempe og straffe ikke-muslimer. Domstolen beskrev dette som «general, vehement and markedly hateful attack» som klart stred mot EMK sine «values of tolerance, social peace and non- discrimination».³⁷ Å tillate ytringer som oppfordret til slik vold ville følgelig vært et klart misbruk av EMK artikkel 10.

Stern Taulats and Roura Capellera v. Spain avklarer derimot hva som ikke anses som misbruk av EMK artikkel 10 og følgelig vernes.³⁸ Her hadde det blitt brent et bilde av kongeparet, noe spanske domstoler mente ikke var en vernet politisk ytring. EMD var uenig og uttalte at selv om brenningen kunne skape sinne, så var det ikke nok til at ytringen kunne anses som oppfordring til voldshandlinger. Det ble også påpekt av bildebrenningen rent faktisk ikke hadde medført noen skade mot kongeparet.³⁹ Følgelig var ytringen vernet av EMK artikkel 10.

³⁴ ECHR, 2022 Guide on Article 17, avsnitt 22

³⁵ *Norwood v. the United Kingdom* s. 4

³⁶ *Case of Belkacem v. Belgium* EMD nr. 34367/14, 20.07.2017 (A)

³⁷ *Belkacem v. Belgium* avsnitt 33-36

³⁸ *Case of Stern Taulats and Roura Capellera v. Spain* EMD nr. 51168/15 13.03.2018 (J)

³⁹ *Stern Taulats and Roura Capellera v. Spain* avsnitt 38-42

EMD har følgelig lav toleranse for ytringer som gir klar oppfordring til voldshandlinger. Straffeloven § 185 vil derfor ikke medføre en stor begrensning i EMK artikkel 10 første ledd hvis den anvendes på slike tilfeller. At ytringen kan skape sinne som medførte voldshandlinger faller derimot utenfor EMK artikkel 17. Samme gjør ytringer hvor voldsoppfordringen er uklar. Der er det mer naturlig å foreta en helhetsvurdering etter EMK artikkel 10. Følgelig vil slike ytringer i utgangspunktet falle innenfor ytringsfriheten.

2.3.1.2.3 Hvordan EMD har vurdert ytringer som oppfordrer til hat

Ytringer som oppfordrer til hat, men ikke vold, vil fortsatt kunne rammes av EMK artikkel 17. Domstolen har hatt en klar tendens til å anse «sweeping statements attacking or casting in a negative light entire ethnic, religious or other groups» som utenfor EMK artikkel 10.⁴⁰ Spørsmålet er derfor i hvilken grad EMK artikkel 17 rammer ytringer som skaper eller bidrar til hat.

Glimmerveen and Hagenbeek v. the Netherlands omhandlet to klagere, Glimmerveen som var president for det politiske partiet «Nederlandse Volks Unie» og Hagenbeek.⁴¹ Glimmerveen ble tatt med flyerblader med formuleringer som “white Dutch people” og “our white people,” (rettens oversettelse) som oppfordret til deportasjon av tyrkere og surinamere.⁴² Domstolen påpekte at ytringsfriheten riktignok omfatter ytringer som vil sjokkere eller krenke, men at løpesedlene gikk for langt. Løpesedlene sa at partiet ønsket å fjerne alle ikke-hvite, uansett deres tilknytning til Nederland, når de kom til makten. Dette var klar rasediskriminering, som gikk direkte mot konvensjonens verdier.⁴³

I Féret v. Belgium kom imidlertid EMD til at EMK artikkel 17 ikke var anvendelig.⁴⁴ Her hadde det også blitt delt ut flyerblader i en valgkamp. Féret var redaktør for partiets publikasjoner og satt i parlamentet. I flyerbladene sto det at velgerne måtte stå opp mot det de mente var en islamisering av Belgia, stoppe den falske integreringspolitikken og sende ikke-europeiske arbeidssøkere hjem. Domstolen kom til, under dissens 4 mot 3, at inngrepet

⁴⁰ ECHR, 2022 Guide on Article 17 avsnitt 137

⁴¹ Case of Glimmerveen and Hagenbeek v. the Netherlands EMD nr. 8348/78 og 8406/78 11.10.1979 (C)

⁴² Glimmerveen and Hagenbeek v. the Netherlands s. 188

⁴³ Glimmerveen and Hagenbeek v. the Netherlands s. 189 og 195

⁴⁴ Case of Féret v. Belgium EMD nr. 15615/07 16.07.2009 (J)

ikke var en krenkelse etter EMK artikkel 10. Følgelig var tilfelle langt fra virkeområdet til EMK artikkel 17.⁴⁵

Forskjellen mellom avgjørelsene er at i *Glimmerveen and Hagenbeek v. the Netherlands* så antydte løpesedlene at bare hvite personer hørte til i Nederland, mens løpesedlene i *Féret v. Belgium* fokuserte mer på temaet. De ga følgelig ikke uttrykk for “sweeping statements” som rammet hele grupper.

Samlet sett viser dette at det skal kraftige ytringer til før EMK artikkel 17 kommer til anvendelse. Det er ikke tilstrekkelig å komme med fordomsfulle eller hatefulle ytringer, at det indirekte rammer personer eller at det gir uttrykk for rasistiske holdninger.

2.3.2 EMK sine krav til inngrep i ytringsfriheten

EMK artikkel 10 andre ledd gjør det klart at selv om en ytring omfattes av første ledd så kan det på visse vilkår foretas inngrep. Hvis inngrepene er «prescribed by law», skjer for å oppfylle et av de oppramsede formålene og er «necessary in a democratic society» så anses de ikke som menneskerettighetskrenkelser.

På grunn av oppgavens vinkling anses det unødvendig å behandle lov- eller formålskravet. Fokuset er dermed på når ytringenes sanksjon er «necessary in a democratic society».⁴⁶

En alminnelig ordlydstolkning tilsier det må være et tilstrekkelig behov for det konkrete tiltaket. Domstolen har sagt det må foreligge et «pressing social need».⁴⁷ Det betyr ikke at tiltaket må være uunnværlig, men retten er klar på at det ikke er tilstrekkelig at det er ønskelig.⁴⁸ Domstolen har videre utviklet et krav om at inngrepet er proporsjonalt.⁴⁹ EMD har sagt at tiltaket ikke anses som nødvendig og proporsjonalt dersom det fantes alternative tiltak som var mindre inngripende.⁵⁰

⁴⁵ ECHR, 2022, Guide on Article 17, avsnitt 140

⁴⁶ EMK artikkel 10 andre ledd

⁴⁷ *Gorzelik and Others v. Poland* EMD nr. 44158/98. 7.02.2004 (GC) avsnitt 95;

⁴⁸ *Gorzelik and Others v. Poland*, avsnitt 95;

⁴⁹ ECHR, 2022, Guide on Article 10 avsnitt 88

⁵⁰ *CASE OF GLOR v. SWITZERLAND* EMD nr. 13444/04 30.04.2009 (J) avsnitt 94

Spørsmålet er hvordan EMD har vurdert inngrep i ytringsfriheten når inngrepets formål var å sanksjonere hatytringer. Det blir naturlig å trekke frem momenter som EMD har ilagt stor vekt.

Intensjonen bak ytringen ble nevnt i punkt 2.3.1.2, men er også aktuelt ved forholdsmessighetsvurderingen. Kommer domstolen frem til det forelå en hatefull intensjon kan dette bli en avgjørende faktor, som i *Féret v. Belgium*.

Ytringens innhold er i de fleste tilfeller det mest sentrale momentet. Hvis innholdet gir uttrykk for en form for politisk mening får det svært omfattende beskyttelse av EMK, på lik måte som etter Grl. § 100 tredje ledd. Dette fremgår i *Stern Taulats and Roura Capellera v. Spain*. Angriper ytringen derimot en spesifikk gruppe så har ofte domstolen ment det er lite beskyttelsesverdig.⁵¹

Krenkende språk kan falle utenfor beskyttelsen til EMK, men det er ikke tilstrekkelig at språket er vulgært. Domstolen har godtatt provoserende metaforer og symbolske handlinger, dersom de mener det er form for protest og ikke oppfordringer til integritetskrenkelser. Et eksempel på dette er *Stern Taulats and Roura Capellera v. Spain*.

Heller ikke humor nyter konvensjonens ubegrensede beskyttelse. I *Z.B. v. France* var spørsmålet om ytringen kunne forstås som en vits eller å bagatellisere terrorangrep.⁵² Dommen handlet om en gutt som gikk med en t-skjorte, etter onkelens oppfordring, hvor det sto at han var en bombe, het Jihad og var født 11 september.⁵³ På fransk var setningen flertydig og kunne også tolkes som at nevøen var attraktiv. Dette skjedde få måneder etter et terrorangrep på en fransk skole. Domstolen la stor vekt på at nevøen uvitende hadde blitt brukt til å spre budskapet på barneskolen, og at det etter omstendighetene ikke kunne forstås som en dårlig spøk eller simpel provokasjon, som ville vært mer beskyttelsesverdig. Følgelig ble det ansett som forholdsmessig å foreta et inngrep etter EMK artikkel 10 andre ledd mot onkelen.

⁵¹ ECHR 2022, KEY THEME Article 10 Hate speech, s. 4

⁵² Case of *I Z.B. v. France* EMD nr. 46883/15 02.09.2021 (J)

⁵³ Strasbourg Observers (2021)

EMD har under vurderingen av inngrepets forholdsmessighet trukket frem faren for at ytringen skulle medføre skade.⁵⁴ Hvis ytringer kan skape eller bidra til en fare som kan ramme de vernede gruppene⁵⁵, så vil det både gjøre det lettere å anvende strl. § 185 uten å krenke EMK artikkel 10. Domstolen vurderer følgelig både hvor alvorlig faren er, samt hvor stor risikoen er for at faren realiserer seg.

I denne sammenhengen er det naturlig å se på hvor mange ytringer kan nå. En ytring som er sagt av en tenåring i privat sammenheng har sjeldent det samme skadepotensialet som en ytring sagt av statsministeren på nasjonal tv.

Det ble i *Erbakan v. Turkey* påpekt at faren for at ytringen medførte en «imminent» eller «present risk» mot samfunnet var minimal.⁵⁶ Det hadde ikke noe å gjøre med ytringens formulering, men skyldtes at straffeforfølgelsen fant sted 4 år og 5 måneder etter ytringen ble publisert. EMD kom frem til at fordi ingenting hadde skjedd i mellomtiden, så kunne ikke domstolen basere seg på ytringens skadepotensial.⁵⁷

Et moment som er spesielt aktuell for vurdering av hatytringer er når de er delt på internett. Domstolen har lagt vekt på at slike ytringer kan spres veldig kjapt, har potensialet til å nå mange mennesker og kan være vanskelige å fjerne.⁵⁸ En hatefull ytring som er delt på nettet, og nevner fornærmede med navn, vil kunne komme opp hver gang noen søker på personen. EMD har ment at det kan gjøre ytringen mer skadelig. Dette kan derfor tale for at en liknende handling kunne blitt rammet av strl. § 185.

Samlet sett så gir dette noen føringer for hvordan strl. § 185 kan anvendes. Det tilsier det kan anvendes i større grad dersom det foreligger et reelt og nærliggende skadepotensial, spesielt for digitale ytringer. Ytringens formål kan få stor vekt, men EMD har gjort det klart at også ytringer som er ment som humor/underholdning kan rammes. EMD har videre gitt klare retningslinjer om at ytringer som har et politisk innhold eller på annen måte deltar i samfunnsdebatten nyter et veldig sterkt vern.

⁵⁴ ECHR 2022, KEY THEME Article 10 Hate speech, s. 7 flg.

⁵⁵ De vernede gruppene i strl. § 185 redegjøres for i punkt 3.2

⁵⁶ Case of *Erbakan v. Turkey* EMD nr. 59405/00 06.10.2000 (J)

⁵⁷ *Erbakan v. Turkey* s. 3

⁵⁸ *Delfi AS v. Estonia* avsnitt 110 og 133

3. Straffeloven § 185 – hatefulle ytringer

3.1: Ytringer som rammes av strl. § 185

3.1.1 Hva er en ytring?

Før det kan vurderes hva som menes med «diskriminerende eller hatefull ytring» må det avklares hva som menes med «ytring». En naturlig forståelse er at det er noe som sies, skrives eller gjøres for å sende et budskap. Dette støttes av Elden som formulerte det som «kommunikasjon av et budskap i form av ord, markering eller handling».⁵⁹ Ytringsbegrepet omfatter dermed både muntlig og skiftelig kommunikasjon i form av symboler, handlinger og ord.

Det kan være problematisk å fastslå hvor langt begrepet kan strekkes. Å dele digitale innlegg har blitt ansett som et grensetilfelle, mens det å kommentere andre sine innlegg anses som tilstrekkelig.⁶⁰ Det fremstår dermed som at tilnærmet alt kan anses som å være en ytring, men de strenge tolkningskravene for ytringer gjør at det likevel må være klare holdepunkter før et budskap kan trekkes ut av dem.⁶¹

3.1.2 Under hvilke forhold ytringen må deles

Lovbestemmelsen er inndelt i to ledd. Første ledd gir den generelle beskrivelsen av straffebudet, mens andre ledd utdyper hva som menes med «diskriminerende eller hatefull ytring». Det fremgår av første ledd at straffebudet gjelder både ytringer som er forsettlig og grovt uaktsomme se strl. §§ 22-23. Den rammer ytringer som er delt «offentlig» med bot eller fengsel opptil 3 år og ytringer delt «i andres nærvær» med bot eller fengsel opptil 1 år. Andre ledd beskriver grundigere hva som menes med «diskriminerende eller hatefull ytring». Den påpeker at ytringen må «true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen» på grunn av deres tilknytning til en av de fem nevnte gruppene.

⁵⁹ Elden (2022) «ytring – juss»

⁶⁰ Spurkland, Karnov lovkommentarer: Kommentarer til Lov om straff (straffeloven) § 185, s. 5

⁶¹ Se punkt. 3.3.3 nedenfor

For å kunne avklare omfanget av lovbestemmelsen vil forskjellen mellom ytringer som er sagt «offentlig» og ytringer som er sagt «i andres nærvær» avklares.

3.1.2.1 Hva ligger i at en ytring er «offentlig»?

Det er en legaldefinisjon av «offentlig» handling i strl. § 10 andre ledd som angir tre ulike alternativer. Handlingen må enten være foretatt «i nærvær av et større antall personer», «når den lett kunne iakttas og er iaktatt fra et offentlig sted», eller når «ytringen» er «fremsatt på en måte som gjør den egnet til å nå et større antall personer».

Hvorvidt handlingen er foretatt «i nærvær av et større antall personer» avhenger av to vilkår.⁶² Hva som defineres som «større antall personer» og hva som anses som «i nærvær av». Ordlyden til «i nærvær av» tilsier at det holder at det er noen andre til stede når handlingen skjer. Det er derimot argumentert i juridisk litteratur at det foreligger et krav om samtidighet, basert på høyesterettspraksis og juridisk teori.⁶³ Dette medfører at alternativet ikke omfatter beskjeder som først oppfattes senere. Det neste vilkåret er «større antall personer». En alminnelig ordlydstolkning sier lite om det konkrete omfanget. Justiskomiteen mente at det refererte til mellom 20-30 personer.⁶⁴ Juridisk teori argumenterer for at vilkåret er relativt, slik at hvor grensen ligger vil avhenge av omstendighetene, men at 20-30 personer er et utgangspunkt for en helhetlig vurdering.⁶⁵

Det andre alternativet «når den lett kunne iakttas og er iaktatt fra et offentlig sted» inneholder to kumulative vilkår⁶⁶. Handlingen må kunne «lett iakttas» fra et «offentlig sted», og handlingen må faktisk ha blitt iaktatt. Hva som er et «offentlig sted» er tilstrekkelig omtalt i strl. § 10 første ledd og vil følgelig ikke omtales nærmere. Når det står at handlingen må «lett iakttas» så taler ordlyden for en skal kunne oppfatte handlingen uten noen problemer. Ordlyden stiller ikke noe uttrykkelig krav til umiddelbarhet. Dette underbygges av forarbeidene som påpeker at det ikke kreves at noen direkte ser «personen som handler».⁶⁷

⁶² Strl. § 10 andre ledd første punktum

⁶³ Hovlid (2016) s. 169

⁶⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 409

⁶⁵ Hovlid (2016) s. 170

⁶⁶ Strl. § 10 andre ledd første punktum

⁶⁷ NOU 1992: 23 s. 62 andre spalte

Det tredje alternativet er om ytringen er «fremst på en måte som gjør den egnet» til å nå et «større antall personer». ⁶⁸ Hva som er «større antall personer» er omtalt overfor. En alminnelig ordlydstolkning av «egnet» taler for at det ikke kreves at ytringen faktisk ble oppfattet av så mange, så lenge det var en reell mulighet. ⁶⁹

3.1.2.2 Ytring som er fremsatt «overfor en som rammes» og «i andres nærvær»

Ordlyden taler for at andre må være i nærheten, som ved «i nærvær av», og at det er tilstrekkelig med én tredjemann til stedet. ⁷⁰ At ytringen skal rettes «overfor en som rammes» gjør det klart at ytringen må være rettet mot denne personen, det er ikke tilstrekkelig at personen tilfeldigvis overhørte ytringen. ⁷¹

Hva som menes med «i andres nærvær» er lite omtalt i forarbeidene, men det påpekes at grunnen til at alternativet ble satt inn var at forbudet mot æreskrenkelse ikke ville bli videreført i den nye straffeloven. ⁷² Følgelig skulle alternativet gi et vern mot halvoffentlige eller private ytringer som før ble rammet av forbudet.

Dette ble understreket i LB-2019-3868. A hadde hengt opp lapper på døren til et homofilt par. Det var kun bevist at ekteparet hadde oppdaget lappene. Spørsmålet var om dette kunne anses som «i andres nærvær». Aktor mente at fordi lappene var rettet mot begge, og begge to så lappene, så ble lappene fremsatt overfor begge i den andres nærvær. Lagmannsretten avfeide dette og sluttet seg til tingrettens betraktninger. Tingretten hadde understreket at sammenhengen mellom «i andres nærvær» og «overfor en som rammes» tilsier at tredjepersonen ikke kunne være en av de fornærmede og underbygde dette med å vise til lovbestemmelsens formål. ⁷³ Retten kom følgelig til at begge ektefellene var mottakere, slik at det ikke hadde vært en tredjemann til stedet.

Det er videre argumentert i juridisk teori for at tredjepersonen ikke behøver å faktisk få med seg ytringen så lenge det var en rimelig mulighet. ⁷⁴

⁶⁸ Strl. § 10 andre ledd andre punktum

⁶⁹ Hovlid (2016) s. 178-179

⁷⁰ Strl. § 185 første ledd

⁷¹ Strategisk Stab ved Oslo Politidistrikt (2015) s.31

⁷² Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 399

⁷³ Behandles i delkapittel 3.3.2

⁷⁴ Spurkland, Karnov lovkommentarer: Kommentarer til Lov om straff (straffeloven) § 185 s. 5

3.2 Straffeloven § 185 - vernede grupper

Forbudet i strl. § 185 gjelder ikke generelt i samfunnet, det gjelder ytringer som er rettet mot noen bestemte grupper, som er oppramset i en uttømmende liste i strl. § 185 andre ledd.

Den første gruppen er mennesker som får hatytring på grunn av deres «hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse» jf. strl. § 185 andre ledd bokstav a.

Det kan være vanskelig å avklare nøyaktig hva en “etnisk opprinnelse” er. Ordlyden taler for at fornærmede må tilhøre en folkegruppe som har en rekke særtrekk som skiller de fra andre folkegrupper. Kriteriene for å være en etnisitet varierer mellom ulike grupper slik at yttergrensene forblir vage, men det finnes noen vanlige objektive forskjeller som “fødested, oppvekststed, språk, religion mv.” som kan brukes til å skille etnisitetene.⁷⁵

Ordlyden av “hudfarge” henviser til fornærmedes medfødte hudfarge. Det fremgår av forarbeidene at grunnen til at “hudfarge” nevnes er for å dekke tilfellene hvor det er usikkert om en hatefull ytring rettes mot noen på grunn av selve hudfargen eller etnisiteten.⁷⁶

Ordlyden til “nasjonal opprinnelse” henviser til ytringer som rammer fornærmede på bakgrunn av hvor fornærmede kommer fra. Forarbeidene gjør det klart at det ikke er statsborgerskapet som det henvises til, men faktorer som «fødested, landbakgrunn og sted hvor man har hatt sin oppvekst eller har sin bakgrunn fra».⁷⁷ Følgelig vil det klart overlappe med «etnisitet» og «hudfarge».

Den andre gruppen er mennesker som får hatytring på grunn av deres «religion eller livssyn» jf. strl. § 185 andre ledd bokstav b. Ordlyden tilsier at livssyn er en måte å forstå livet og verden på. At det nå står «religion eller livssyn» i stedet for «trosbekjennelse», som det lenge gjorde i den gamle straffeloven, gjør det klart at alternativet ikke er avgrenset til religiøse livssyn. Departementet la til grunn en vid ordlyd og skrev det var en tro som var «utformet i et tankemessig system, en trosbekjennelse eller en lære, som flere personer slutter seg til».⁷⁸

⁷⁵ Ot.prp.nr.33 (2004–2005) s. 87-88

⁷⁶ Ot.prp.nr.33 (2004–2005) s. 89

⁷⁷ Ot.prp.nr.33 (2004–2005) s. 88

⁷⁸ Ot.prp. nr. 33 (2004–2005) s. 77

Departementet avgrenset derimot mot interesseorganisasjoner som er rent kommersielle. Følgelig er kjernen klar, men det kan være usikkert hvor yttergrensene går ved enkelte bevegelser.⁷⁹

Den tredje gruppen er mennesker som får hatytring på grunn av deres «seksuelle orientering» jf. strl. § 185 andre ledd bokstav c. Ordlyden til dette alternativet taler for at det omfatter enhver seksualitet, uten unntak. Det fremgår derimot av juridisk teori at også dette alternativet skal tolkes innskrenkende.⁸⁰ Det ble argumentert for at lovbestemmelsens historie og forarbeidene til dens ulike historiske versjoner tilsier en slik løsning. Det er uttrykkelig slått fast i forarbeidene at denne utviklingen handlet om å utvide vernet til bifile, ikke heterofile. Heller ikke «særlige seksuelle preferanser eller aktiviteter» eller «aseksualitet» ble ansett som å behøve ytterligere vern.⁸¹

Den fjerde gruppen er mennesker som får hatytring på grunn av deres «kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk» jf. strl. § 185 andre ledd bokstav d. En alminnelig ordlydstolkning av kjønnsidentitet tilsier det omhandler hvilket kjønn fornærmede identifiserer seg som, mens ordlyden av kjønnsuttrykk forstås som hvordan denne identiteten kommer til syne for andre. Denne ordlydstolkningen støttes i all hovedsak av forarbeidene.⁸² Forarbeidene påpeker likevel at ikke enhver kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk vernes av strl. § 185. Mens lovteksten ikke spesifikt nevner hvilken kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk som omfattes, som taler for at alle omfattes, så understreker forarbeidene at bestemmelsen skal verne transpersoner og «andre som har en kjønnsidentitet eller et kjønnsuttrykk som bryter med omgivelsenes forventninger». Dette begrunnes med bestemmelsens formål om å verne utsatte grupper. Følgelig omfattes ikke ytringer som motiveres av at fornærmede identifiserer seg med sitt biologiske kjønn.⁸³

Den siste gruppen som omtales er mennesker som får hatytring på grunn av deres «nedsatte funksjonsevne» jf. strl. § 185 andre ledd bokstav e. En alminnelig ordlydstolkning tilsier at det må foreligge forhold som svekker personens evne til å fungere i samfunnet. Nøyaktig hva slags forhold kommer ikke klart frem, så det må ses hen til forarbeidene, som klargjør at det

⁷⁹ Spurkland, Karnov lovkommentarer: Kommentarer til Lov om straff (straffeloven) § 185, s. 11

⁸⁰ Spurkland, Karnov lovkommentarer: Kommentarer til Lov om straff (straffeloven) § 185, s. 12

⁸¹ Prop. 66 L (2019–2020) s. 154

⁸² Prop. 66 L (2019–2020) s. 153

⁸³ Prop. 66 L (2019–2020) s. 154

omfatter både fysiske, psykiske og kognitive funksjoner og at «nedsatte fysiske funksjoner vil kunne være bevegelse-, syns- eller hørselsfunksjon. Nedsatt psykisk funksjonsevne omfatter sykdommer og tilstander som regnes som psykiske lidelser. Nedsatt kognitiv funksjonsevne omfatter redusert evne til mentale prosesser som for eksempel hukommelse og språk».⁸⁴

3.3 Straffeloven § 185 - vilkåret «diskriminerende eller hatefull ytring»

3.3.1 Videre fremgangsmåte

Overfor har det blitt beskrevet hva som menes med «ytring» og hvordan den må ytres for å omfattes av bestemmelsen. Avhandlingen vil nå vurdere hva strl. § 185 anser som «diskriminerende eller hatefull ytring». Dette vil skje i flere steg. Først vil det foretas en tolkning av vilkåret slik det er beskrevet i lovbestemmelsen. Deretter vil det ses hen til straffeloven § 185 sitt formål, hva slags tolkningsprinsipper som skal brukes på ytringene og hvordan ytringene må overstige en ulovfestet terskel om at ytringen er kvalifisert krenkende.

3.3.1: Hva menes med «diskriminerende eller hatefull ytring»?

Det grunnleggende vilkåret i strl. § 185 er «diskriminerende eller hatefull ytring». En naturlig forståelse er at en «hatefull» ytring gir uttrykk for en veldig negativ holdning om noe eller noen mens «diskriminerende» ytring gir uttrykk for en usaklig og unødvendig forskjellsbehandling. Mange ytringer som diskriminerer mot de vernede gruppene vil av natur også anses som hatefulle, men det kan være tilfeller hvor det hatefulle preget er mindre eksplisitt slik at «hatefull» ikke nødvendigvis fanger opp tilfellene.

Det foreligger en legaldefinisjon av «diskriminerende eller hatefull ytring» i bestemmelsens andre ledd som sier det er «å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt» overfor noen på grunn av deres tilknytning til en av de vernede gruppene.

Høyesterett har i HR-1997-75-B (s. 1826) uttalt at disse alternativene kan gli over i hverandre. Retten påpekte at definisjonen gir lite veiledning og får som regel lite fokus i

⁸⁴ Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) s. 343

rettspraksis. Uttalelsen var rettet mot strl. § 185 sin forgjenger, straffeloven 1902 § 135a, men straffebestemmelsene anvender tilnærmet identisk legaldefinisjon. Den eneste reelle forskjellen er at mens det i strl. § 185 står «fremme», sto det «utsetter for» i straffeloven av 1902. Endringen skyldtes utelukkende at lovgiver ønsket å unngå at det ble satt for stort fokus på ytringens potensielle skadevirkninger.⁸⁵

Følgelig kan en ytring ramme flere alternativer på en gang.⁸⁶ På grunn av dette vil denne oppgaven holde seg til å gi en oversikt over alternativene.

Det første alternativet er å “true” noen jf. strl. § 185 andre ledd. Dette er en handling som er regulert i strl. § 263. Det står der at man straffes med bot eller fengsel dersom man «i ord eller handling truer med straffbar atferd under slike omstendigheter at trusselen er egnet til å fremkalle alvorlig frykt». Det er naturlig å forstå «true» i strl. § 185 på lik måte. Dermed må gjerningspersonen i ord eller handling true med å gjøre noe ulovlig mot fornærmede på grunn av fornærmedes tilknytning til en av de vernede gruppene i andre ledd. Slike ytringer har, som påpekt i kapittel 2, ikke grunnlovsværn så de anses ofte som en straffbar ytring.

Det neste alternativet er å «forhåne noen» jf. strl. § 185 andre ledd. Begrepet er noe utdatert, men ordlyden taler for at det må være en ytring som håner fornærmede for deres tilknytning til den vernede gruppen. Hvor alvorlig hånet må være avklares ved å se på terskelen for hatefulle ytringer og konteksten for ytringen.

De tre neste alternativene er at gjerningspersonen «[fremmer] hat, forfølgelse eller ringakt» jf. strl. § 185 andre ledd. «[Hat]» er definert overfor, som en sterk negativ følelse om noe eller noen. «[Forfølgelse]» er heller ikke problematisk. Ordlyden taler for at ytringen må være egnet til å gjøre fornærmede offer for personforfølgelse. Personforfølgelse er en rekke ulike type handlinger som har til felles at de «innebærer gjentatt oppmerksomhet [...] rettet mot en person som ikke ønsker denne oppmerksomheten».⁸⁷ Det er derimot noe mer usikkert hva som faller innenfor «ringakt». Ordlyden avklarer ikke begrepets nærmere innhold, og den er ikke definert i loven. Det norske akademis ordbok definerer det derimot som «forrakt».⁸⁸ I

⁸⁵Matningsdal (2023), Norsk Lovkommentar: Straffeloven, s. Note 1232

⁸⁶HR-2020-185-A (avsnitt 34)

⁸⁷Elden (2022) «personforfølgelse (stalking)»

⁸⁸Det Norske Akademis Ordbok

forarbeidene til grunnloven kritiserte de bruken av begrepet og mente det kunne forstås som at bestemmelsen rammet alminnelig kritikk av personers handling eller karakter, noe de var klare på at den ikke skulle.⁸⁹

3.3.2 Bestemmelsens formål

Lovbestemmelsen er plassert i straffeloven kapittel 20 om vern av den offentlige ro, orden og sikkerhet. Det at lovgiver plasserte straffebestemmelsen der, sammen med bestemmelser om opptøyer og ordensforstyrrelse, forteller mye om dens påtenkte funksjon. Den skulle verne om samfunnsinteressene, ved å hindre at individer misbrukte ytringsfriheten til å spre hat i samfunnet. Den var ikke primært ment å gi personer et individvern.⁹⁰ Dette kommer frem i den nye utredningen, som nå har vekt som etterarbeid, som påpeker at formålet ikke «primært [er] å beskytte enkeltmennesker, men å beskytte samfunnet og utsatte grupper mot hat og intoleranse».⁹¹

Straffebestemmelsens formål er grunnen til at vernet er avgrenset til noen få utvalgte grupper. Dette er grupper som anses som særlig sårbare dersom innholdet i hatytringene befester seg i samfunnet. Det økte skadepotensialet er grunnen til at bestemmelsen ikke omfatter ytringer som ingen tredjemenn kan få med seg. Dette støttes av den nye ytringsfrihetskommisjonen, som påpeker hvordan konsekvenser av hatefulle ytringer endres dersom de rettes mot en av de vernede gruppene, kontra ytringer som rammer andre grupper. Det henvises særlig til frykten for etablering av antisemittiske miljøer i Norge.⁹²

Det betyr likevel ikke at bestemmelsen bare gir vern for samfunnsverdiene. Det har blitt påpekt at retten har lagt stor vekt på rene personangrep i senere tid, uten at det alltid er klart hvordan samfunnsvernformålet spiller inn.⁹³ Anine Kierulf har uttalt seg om dette og påpekt at individvern har en viss støtte i dommer, som HR-2020-2133, i tillegg til en mer usikker forarbeidsuttalelse.⁹⁴ Dermed er det ikke helt avklart hvordan situasjonen er i dag.

⁸⁹ NOU 1999:27 s. 154

⁹⁰ Methi og Tennifjord (2021)

⁹¹ NOU 2022:9 s. 185

⁹² NOU 2022:9 s. 188-189

⁹³ Methi og Tennifjord (2021)

⁹⁴ Kierulf (2022)

3.3.3 Prinsippene for å tolke ytringer

I likhet med lovbestemmelser skal også ytringer tolkes i henhold til visse prinsipper. Det er særlig to prinsipper som er sentrale for tolkning av hatefulle ytringer; hvordan en alminnelig tilhører vil forstå ytringen utfra konteksten og forsiktighetsprinsippet.

Hvordan en alminnelig tilhører vil forstå ytringen utfra konteksten innebærer at det foretas en objektiv tolkning.⁹⁵ Dermed er det verken hvordan fornærmede oppfattet ytringen eller hva gjerningsmannen mente som står sentralt.

Når ytringen tolkes, skal det alltid ses hen til ytringens kontekst. Dette omfatter både forhold som språklig sammenheng (ytringen blir vurdert i lys av hele setningen, samt de andre ytringene tiltalte fremsetter), rekkefølgen ytringen ble fremsatt i, ytringens form, hvor det sies og av hvem.⁹⁶

Det er klare utfordringer med å anvende et slikt prinsipp på strafferettens område. Det kan være vanskelig å ha oversikt over alle faktiske opplysninger, og en kontekstuell tolkning kan drastisk endre betydningen av utsagnet. Derfor sier forsiktighetsprinsippet at «ingen skal risikere strafferettslig ansvar ved at en ytring tillegges et meningsinnhold som ikke er uttrykkelig uttalt, med mindre et slikt innhold med rimelig stor sikkerhet kan utledes av sammenhengen».⁹⁷ Den kontekstuelle tolkningen av ytringen kan dermed ikke trekkes for vidt dersom det vil være negativt for anklagede. Prinsippet er derimot taus om grensen dersom en kontekstuell tolkning kan være til hans fordel. Enkelte har dermed ansett dette som en forlengelse av legalitetsprinsippet, fordi en utvidende tolkning av ytringen kan støte på liknende problemer som en utvidende tolkning av lovtekst.⁹⁸

3.3.4: «Kvalifisert krenkende» ytringer

Selv om ytringen er rettet mot en vernet gruppe og tolkningsprinsippene taler for at det er en hatytring, så omfattes ikke ytringen nødvendigvis av straffebestemmelsen. Det fremgår av

⁹⁵ HR-2020-2133-A (avsnitt 26)

⁹⁶ Methi og Tennifjord (2021)

⁹⁷ Strand og Bangstad (2023)

⁹⁸ Methi og Tennifjord (2021)

lang rettspraksis at en alminnelig person må anse ytringen som kvalifisert krenkende for at ytringen skal anses som en hatytring etter straffebestemmelsen.

Et nylig eksempel på dette er HR-2020-184-A hvor Høyesterett vurderte om en ytring i et kommentarfelt var straffbar. Retten foretok en rask gjennomgang av rettspraksis, og trakk inn Rt-2012-536 avsnitt 28 som henviser til HR-2007-2150-A avsnitt 33 som trakk inn Rt-1997-1821 s. 1826 (Hvit Valgallianse-avgjørelsen) som oppsummerte rettspraksis som at «det bare er de grove forhold som rammes», og trakk inn Ot.prp.nr.29 (1980–1981) som avklarte at det bare er «ytringer av kvalifisert krenkende karakter som vil bli rammet».

Med «kvalifisert krenkende» så er det følgelig tale om en terskel som må nås i hvert enkelt tilfelle. Det er uvanlig at en slik terskel ikke fremkommer direkte av lovteksten til en straffebestemmelse, men det bryter ikke legalitetsprinsippet når den avgrenser straffebestemmelsens virkeområde. Hvor høy denne terskelen er vil variere utfra hvor beskyttelsesverdig ytringen er. I neste kapittel vil vurderingen gå ut på å se på tilfellene hvor denne terskelen er nådd og hvordan dette avgrenser utgangspunktet til EMK artikkel 10 første ledd.

3.4 Folkerettslige regler som begrunner strl. § 185

Straffebestemmelsen forsøker å ivareta Norges folkerettslige forpliktelse til å motarbeide og forhindre diskriminering. Det må derfor foretas en kort redegjørelse av de to folkerettslige reglene som Høyesterett ofte henviser til. Et nylig eksempel er HR-2020-184-A hvor Høyesterett trekker inn FNs rasediskrimineringskonvensjon⁹⁹ artikkel 4 (heretter omtalt som rasediskrimineringskonvensjonen) og den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter¹⁰⁰ artikkel 20 nr. 2 (heretter omtalt som SP) og begrunner valget ved å henvise til Rt-2007-1807 avsnitt 32.¹⁰¹

⁹⁹ International convention on the elimination of all forms of racial discrimination, signert 07.03.1966 New York, ikrafttredelsesdato 12.03.1969, 660 UNTS 195

¹⁰⁰ International Covenant on Civil and Political Rights, signert 16.12.1966 New York, ikrafttredelsesdato 23.03.1976, 999 UNTS 171.

¹⁰¹HR-2020-184-A avsnitt 22

Rasediskrimineringskonvensjonen gjelder som norsk lov etter lov om likestilling og forbud mot diskriminering § 5.¹⁰² Konvensjonens artikkel 4 klargjør hva konvensjonsstatene plikter å gjøre for å motarbeide hatytringer. For det første så skal enhver form for rasistisk propaganda fordømmes.¹⁰³ Videre skal spredning av ideer om rasehat eller raseoverlegenhet, eller tilslutning til rasediskriminering eller voldshandling basert på en annen hudfarge eller etniske opprinnelse straffeforfølges.¹⁰⁴ Dette gir staten en klar forpliktelse til å verne om både «enkeltindivider og grupper av personer mot diskriminering på grunn av rase med mer».¹⁰⁵

For å få klarere oversikt over artikkelens innhold er det nødvendig å se hen til FNs generelle kommentarer, som er veiledende, men ikke juridisk bindende. Det står der at ytringens form er uvesentlig, og at det ikke kreves at det foreligger «explicitly racial remarks».¹⁰⁶ Det understrekes videre at bare de mest alvorlige sakene skal straffeforfølges. Dette eksemplifiseres som spredning av raseoverlegenhet, trusler eller oppfordring til vold, hat diskriminering, også når det kommer mer indirekte til syne, som fornærmelser og latterliggjøring.¹⁰⁷ Videre vil ethvert forsøk på å benekte eller rettferdiggjøre folkemord eller forbrytelser mot menneskeheten være omfattet, dersom det medfører en slik oppfordring.¹⁰⁸

SP skal gjelde som norsk lov jf. lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett § 2 nr. 3. Konvensjonens artikkel 20 nr. 2 påpeker at Norge har en plikt til å forby enhver fremmelse av «national, racial or religious hatred» dersom det medfører «incitement to discrimination, hostility or violence». Artikkelen krever følgelig ikke at ytringene straffeforfølges, så lenge de ikke er lovlige. De generelle kommentarene omtaler SP artikkel 20 nr. 2 i beskjeden grad, men det understrekes at sanksjonering etter artikkelen må skje i tråd med SP artikkel 19 sine lovs- og nødvendighetskrav.¹⁰⁹

¹⁰² Lov 16.06.2017 nr. 51 Lov om likestilling og forbud mot diskriminering

¹⁰³ Rasediskrimineringskonvensjonen artikkel 4 første setning

¹⁰⁴ Rasediskrimineringskonvensjonen artikkel 4 bokstav a.

¹⁰⁵ HR-2007-2150-A (avsnitt 32)

¹⁰⁶ General recommendation No. 35 avsnitt 7

¹⁰⁷ General recommendation No. 35 avsnitt 12-13

¹⁰⁸ General recommendation No. 35 avsnitt 14

¹⁰⁹ General comment No. 34 avsnitt 50 flg

Kapittel 4 Straffeloven § 185 – «kvalifisert krenkende» ytringer

4.1 «Kvalifisert krenkende» ytringer - Innledning

For å avklare hvor mye strl. § 185 avgrenser ytringsfriheten må det avklares hva slags ytringer som anses som kvalifisert krenkende. Dette gjøres hovedsakelig ved å analysere og drøfte en rekke høyesterettsdommer.

Når domstolen vurderer omfanget av strl. § 185 må den både ta hensyn til Norges folkerettslige forpliktelser til å verne om ytringsfriheten, samt Norges forpliktelser til å motarbeide diskriminering. FNs rasediskrimineringskomité kritiserte Norges regulering av hatefulle ytringer i etterkant av Rt-2002-1618 som utilstrekkelig, og mente Norge tillot hatytringer som skulle vært straffbare. Kritikken medførte en klar endring og gjorde at terskelen for å anvende strl. § 185 ble senket.¹¹⁰

Sentralt for å forstå omfanget av straffebestemmelsen er kravet i strl. § 185 første ledd om at ytringen må ha rammet «noen». Dette er brukt av Høyesterett for å klargjøre en sentral sontring som alltid må tas; hvorvidt ytringen rettet seg mot en person/gruppe, eller mot et tema. Denne sontringen har avgjørende betydning for hvor sterkt vern ytringen har.¹¹¹ Særlig «frimodige» ytringer nyter et sterkt vern etter grl. § 100 tredje ledd. Så lenge ytringer retter seg mot tema har det vært lagt til grunn at de ikke tilstrekkelig rammer «noen» til at ringvirkningene som bestemmelsen skal forhindre oppstår.

I det følgende vil jeg først drøfte hva slags ytringer som faller utenfor strl. § 185 sitt virkeområde og deretter når ytringer oppfyller terskelen til kvalifisert krenkende ytringer.

¹¹⁰ Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) s. 247-248

¹¹¹ HR-2020-184-A avsnitt 23

4.2 Sondringen mellom ytringer om tema og ytringer om person

4.2.1 Hva som menes med ytringer om tema og ytringer om person

Sondringen mellom ytringer om tema og ytringer om person følger av langvarig rettspraksis. Høyesterett formulerer det som «et skille mellom kritiske ytringer om et emne, enten dette er av politisk, kulturell, religiøs eller annen art, og ytringer som angriper en eller flere personer».¹¹² Denne sondringen ble også foretatt ved grunnlovsendringen i 2014. Forarbeidene til Grunnloven § 100 skrev at ytringer om tema ligger i kjernen av ytringsfriheten og nevnte politikk, kultur og religion som eksempler.¹¹³ Følgelig begrenser det virkeområdet til strl. § 185 betraktelig, slik at ytringer om emner som ikke er rettet mot personer faller utenfor.

Problematikken oppstår når ytringen er formulert slik at det er usikkert hvorvidt ytringen rettet seg mot en person/gruppe. Det at en ytring er avsagt i en politisk kontekst og om et politisk tema gjør ikke nødvendigvis at det anses som en vernet ytring.¹¹⁴ Grensedragningen kan være komplisert, og behandles derfor for seg selv. Følgelig vil en rekke ytringer som med første øyekast virker å nyte Grunnlovens fulle vern, være åpne for straffeforfølgelse. Det bør likevel allerede her påpekes at hvis en ytring har et politisk preg så vil det gi den et vist vern, selv om det viser seg at ytringen rettes mot “noen” jf. strl. § 185 første ledd.

4.2.2. Ytring om tema eller person - hvor trekkes grensen?

4.2.2.1 Innledning

Vurderingen er hva som skal til før en ytring om et tema går over til å oppfattes som en ytring om en person eller en gruppe. Det fokuseres derfor ikke på ytringer som klart er rettet mot tema, som hvis Peder Ås kommenterer muligheten for skolegudstjeneste, eller ytringer som klart er rettet mot personer, som hvis Peder omtaler Marte Kirkerud sitt utseende. Fokuset er på ytringene i grenseområdet og som derfor krever en nøyere vurdering.

¹¹² HR-2020-184-A (avsnitt 23)

¹¹³ St.meld. nr. 26 (2003-2004) s.21

¹¹⁴ HR-2020-184-A (avsnitt 33-34)

Mange ytringer om et tema vil automatisk, direkte eller indirekte, ramme personer. Et eksempel er ytringer som beskriver en religion, som fort kan oppfattes som en beskrivelse av religionens troende. Likevel har domstolene i en rekke avgjørelser kommet til at slike ytringer er vernet.¹¹⁵

Norsk rett foretar dermed en annerledes sontring mellom tema og person enn EMD. EMD skiller mellom ytringer som har til hensikt å undergrave konvensjonens verdier, og følgelig rammes av EMK artikkel 17, og ytringer som ikke har en slik hensikt. Hvis ytringene ikke rammes av EMK artikkel 17 kan de bare sanksjoneres etter en konkret forholdsmessighetsvurdering.

4.2.2.2 Ytringens grovhet - betydning

Ytringens grovhet kan fremstå som et naturlig moment å trekke inn, men det har ikke betydning på dette stadiet av vurderingen. Hvor krenkende ytringen er blir først relevant hvis domstolen kommer frem til at ytringen faller innenfor strl. § 185 sitt anvendelsesområde. Høyesterett understreker dette i HR-2020-184-A hvor det påpekes at «kritiske ytringer om et emne» ikke rammes av straffebestemmelsen «selv om de skulle bli oppfattet som krenkende».¹¹⁶

Det fremkommer tydelig ved en vurdering av religionskritikk og innvandringskritikk. Etter at blasfemiforbudet ble fjernet på det strafferettslige feltet har det vært ukontroversielt at det er lov å kritisere og uttale seg respektløst overfor religioner. Det er et område hvor det er ansett som nødvendig å godta betydelig og variert kritikk fordi livssyn er en sentral del av samfunnet. Ytringsfrihetskommisjonen mener følgelig det sentrale er om ytringene retter seg mot «trosretningen eller mot menneskegruppers egenskaper og atferd». Dette er et synspunkt som går igjen i rettspraksis.¹¹⁷

¹¹⁵ HR-2001-1428-P, Rt-1978-1072 og LB-2019-177188

¹¹⁶ HR-2020-184-A avsnitt 23-24

¹¹⁷ NOU 2022:9 s. 194

4.2.2.2 Den politiske konteksten - betydning

En politisk ytring kan fremstå krenkende for en alminnelig person uten at det fjerner ytringens vern. En vanlig anførsel fra tiltalte er følgelig at ytringen må vernes som en politisk ytring. De ytres ofte i en politisk kontekst og det henvises følgelig til hvordan politiske ytringer faller i kjernen av ytringsfriheten.

HR-2020-184-A (Kakkerlakkdommen) foretok en vurdering av om ytringen var rettet mot tema eller person. Et innlegg publisert av en samfunnsdebattant med somalisk etnisitet hadde blitt delt på en lukket Facebook-gruppe. Flere av gruppens medlemmer hadde deltatt i kommentarfeltet før A skrev «Fandens svarte avkom, reis tilbake til Somalia og bli der din korruperte kakerlakk».

Det sentrale er at A mente ytringen var beskyttet som en politisk ytring, at det derfor ikke var rettet mot «noen». Høyesterett henviste til HR-2018-674-A avsnitt 15 og trakk ut fra den at ytringer mot personer har svak beskyttelse fordi de «ikke [har] noe til felles med den kjerneverdi ytringsfriheten skal beskytte, nemlig det frie ordskiftet».¹¹⁸ Høyesterett kom frem til at selv om ytringene ble delt i kommentarfeltet til en politisk artikkel, og i et forum som fokuserte på politiske saker, så hadde A ikke kommentert noe om personens politikk. Ytringen hadde utelukkende kommentert A og hennes etniske bakgrunn. Den politiske konteksten rundt ytringen var ikke nok til å gjøre ytringen politisk.

Riksadvokaten omtalte bruken av hatytringer i 2019 og påpekte hvor viktig det er å verne samfunnsdebattanter. Grunnen er at hatefulle ytringer mot dem kan få en nedkjølende effekt på den politiske debatten ved at enkelte deltakere kvier seg fra å delta. Riksadvokaten instruerte følgelig politiet om å prioritere slike hendelser.¹¹⁹ Dette, kombinert med forarbeidsuttalelser, understreker hvordan hensynet til politisk debatt ikke bare taler for å tillate ytringer, men også til å begrense dem.¹²⁰

Dermed blir det klart at en ytrings politiske kontekst ikke er nok til å gjøre det til en vernet ytring, selv om det kan anvendes som et utgangspunkt for vurderingen.

¹¹⁸ HR-2020-184-A avsnitt 25

¹¹⁹ Riksadvokatens rundskriv 01/2019 av 22. februar 2019 s. 7 og 10.

¹²⁰ St.meld.nr.26 (2003-2004) s. 52

4.2.2.3 Den reelle adressaten - betydning

Det avgjørende er dermed om ytringen i tilstrekkelig grad retter seg mot en person/gruppe, slik at det rammer «noen». En sentral dom som det fortsatt henvises til er Rt-1981-1305 (løpeseddeldommen). Dommen ble sagt under dissens, fordi det var uenighet om begrunnelsen.

Saken handlet om A som hadde delt ut løpesedler for «Organisasjonen mot skadelig innvandring i Norge». Løpesedlene omhandlet muslimsk innvandring, bygging av en moske og konsekvensene av fremmedarbeidere. Løpesedlene antydte at innvandrerne ikke hadde tjent alle pengene sine lovlig, men at de tjente resten ved å utnytte velferdsgoder eller gjennom kriminelle aktiviteter som narkotikavirksomhet.

Spørsmålet var om disse løpesedlene ga uttrykk for en vernet politisk ytring. Mindretallet mente en ikke kunne legge til grunn en for grundig analyse av innholdet, fordi dette var noe en følelsesladd person ville lese raskt, slik at fokuset måtte være på hvordan det rent umiddelbart ville oppfattes. Flertallet var uenig og mente ytringene måtte ha selvstendig mening og være tilstrekkelig klare. Flertallet mente at selv om ytringene var «usammenhengende, overdrevne, urimelig generaliserende og kan ha en negativ følelsesmessig appell» så var ikke det nok, fordi også «uheldige og smakløse ytringer» skal i utgangspunktet tillates.¹²¹ Flertallet landet likevel på at ytringene var straffbare, etter å ha foretatt en helhetsvurdering. De mente at til tross for den politiske konteksten så medførte løpesedlenes «voldsomme og fordømmende språkbruk» at det samlet sett ble et så massivt og fordømmende angrep på islamske innvandrere at det ikke kunne aksepteres.¹²²

Dommen kan tas til inntekt for at selv om det ikke er noen ytringer som er klare nok til at det anses som ytring mot personer så kan dette endres etter en helhetsvurdering. Videre gir dette en viss avklaring om hva domstolen mente, isolert sett, var politiske ytringer. Det gir klare holdepunkter for hvor mye klarhetskravet krever før ytringen sluttet å handle om tema. For eksempel så var det utilstrekkelig å si «[bekjemp] barbarienes utbredelse i vårt fedreland» eller «[de] Islamske kontinenter er bastioner av barbarisme, og det er denne form for skjensel

¹²¹ Rt-1981-1305 s. 1318

¹²² Rt-1981-1305 s. 1318

og skam for hele den siviliserte verden, som nå skal få utbredelse i Norge». Dette er et utslag av forsiktighetsprinsippet. Det var ikke tilstrekkelig klare utsagn, selv om mange trolig ville forstått dette som en påstand om at muslimer var barbarer. Den taler også for at å hevde at en gruppe har kriminell atferd ikke anses som politisk ytring.

En nyere dom som klargjør sontringen er HR-2020-185-A. Her hadde A skrevet i kommentarfeltet til et innlegg om en politimann som hadde hatt materiale som seksualiserte barn. Kommentarfeltet var aktivt og noen hadde spurt når man skulle gå etter muslimene, hvorpå A skrev «det er vel bedre at vi fjerner disse avskyelige rottene fra jordens overflate selv tenker jeg».

A mente at ytringene egentlig var et angrep på islam, selv om det var formulert mot muslimer. Retten var uenig og mente A sidestilte muslimer med skadedyr. Høyesterett påpekte at selv om blasfemiparagrafen er opphevet så medfører ikke det noen endring i hva som anses som hatytring.¹²³ Det ble også vektlagt at den var skrevet under et innlegg om overgrep og virket som å trekke linjer mellom pedofili og islam.

Høyesterett ser hen til løpeseddeldommen og påpeker hvordan dommen vektla «om ytringene retter seg mot trosretningen eller mot menneskegruppers egenskaper og adferd».¹²⁴ Retten kom frem til at det siste var tilfelle. Høyesterett mente det ikke forelå religionskritikk fordi ytringen ikke hadde noe «saklig meningsinnhold knyttet til religiøse forestillinger eller trossetninger innen islam». Den var derimot en fordømmende og sjikanerende ytring hvor en sanksjonering ikke ville «svække den frie og åpne religionskritikken som ytringsfriheten skal beskytte».¹²⁵ Retten kom derfor til at ytringen ikke kunne anses som en vernet politisk ytring om religion.

Hvis dette sammenlignes med løpeseddeldommen så var ytringen betraktelig mer direkte og tydelig rettet mot «noen» jf. strl. § 185 første ledd. Det forelå ikke rimelig eller urimelig kritikk som rammet selve religionen. Ytringen retter seg derimot direkte mot muslimene og bidro ikke til samfunnsdebatten. A ble likevel frikjent for å ha skrevet «fordømrade svineri denne satans islam kulten». Ytringen rettet seg ikke direkte mot muslimer, selv om de

¹²³ HR-2020-185-A avsnitt 23

¹²⁴ HR-2020-185-A avsnitt 20

¹²⁵ HR-2020-184-A avsnitt 32

indirekte ble rammet. Sammenlignes de ulike ytringene så viser dette hvordan det fortsatt er et strengt tydelighetskrav. Ytringene må klart ramme personer, det er ikke nok at de indirekte krenkes. Er det ikke klart nok sagt så hjelper det ikke at mange ville tolket ytringene slik.

Utgangspunktet må justeres på visse områder. Særlig forkynnesfriheten har vide tøyler, og ble grundig behandlet i Rt-1984-1359. Der hadde en pastor blitt oppringt av en homofil som han kalte «djevelens representant» og sa at «alle som representerer denne åndsretning [burde bli] fjernet fra ledende stillinger i landet vårt». Høyesterett kom frem til at ytringene ikke kunne anses som ytringer om tema og ble sanksjonert. Det ble likevel presisert at dersom situatene hadde kommet fra bibelen, ville de blitt anses som vernet.

4.2.2.4 Oppsummering

Samlet sett så blir det klart hvordan sontringen må foretas. Det kreves ikke at ytringene er sammenhengende eller saklige for å være en ytring om tema. Heller ikke ytringens grovhet er sentralt for sontringen. Hvis ytringen er sagt i en politisk kontekst påvirker det den kontekstuelle tolkningen, men det er ikke avgjørende. Det avgjørende er derimot hvorvidt ytringen retter seg mot «menneskegruppers egenskaper og adferd». ¹²⁶ Når dette avgjøres foreligger det et sterkt klarhetskrav. Forsiktighetsprinsippet kommer så sterkt inn at det utelukker flere utsagn hvor en alminnelig borger ville vært av liten tvil om hva som ble sagt. Ytringer som hver for seg ikke er klare nok kan tolkes kontekstuel, men dette senker ikke kravet til klarhet. Ytringene må samlet sett gjøre det klart om noen, og i så fall hvem, som rammes.

4.3 Ytringer som faller utenfor ytringsfrihetens kjerneområde – ytringer om «noen»

4.3.1 Innledning – kriteriene for en «kvalifisert krenkende» ytring

I delkapittel 4.2 ble det vurdert hvilke ytringer som falt utenfor strl. § 185 sitt virkeområde. Oppsummert må ytringen rette seg mot «noen», være motivert av deres tilknytning til en av de vernede gruppene i strl. § 185 andre ledd og anses som å «true eller forhåne noen, eller

¹²⁶ HR-2020-185-A avsnitt 20

fremme hat, forfølgelse eller ringeakt». Nedenfor vil følgelig besvarelsen vurdere når en slik ytring blir kvalifisert krenkende.

Til den vurderingen foreligger det ingen absolutte krav, men langvarig høyesterettspraksis har fastslått at det er to avgjørende kriterier som kan gjøre ytringen kvalifisert krenkende. Høyesterett fastslår at terskelen kan nås hvis ytringen «oppfordrer eller gir tilslutning til integritetskrenkelser» eller hvis ytringen innebærer en «grov nedvurdering av en gruppes menneskeverd».¹²⁷ Høyesterett sier ikke eksplisitt at en ytring må falle innenfor de to alternativene, men det er bare de to kriteriene som har blitt nevnt. Høyesterett har derimot påpekt at ytringene må tolkes i lys av konteksten, slik at resultatet kan endre seg.¹²⁸

Besvarelsen vil følgelig først vurdere hva slags ytringer som utfra en ordlydstolkning rammes av strl. § 185, for så å vurdere hvordan konteksten kan påvirke utgangspunktet.

4.3.2 Oppfordring og tilslutning til integritetskrenkelser - omfang

4.3.2.1 Hvor grove må integritetskrenkelsene være?

Integritetskrenkelse er et samlebegrep, som mangler en legaldefinisjon, og følgelig kan fremstå uklar. Tilslutning vil si at personen ved sin ytring gir støtte til noe som andre har gjort, for eksempel nazistenes angrep på jødene under Holocaust. Oppfordring vil si at ytringen har til hensikt eller er egnet til å påvirke andre til å gjennomføre en handling, for eksempel å angripe transpersoner. Slike ytringer er langt fra ytringsfrihetens kjerneverdier, og nyter derfor svakt grunnlovs- eller konvensjonsvern. Hvis integritetskrenkelsene er voldshandlinger så omfattes det ikke av EMK overhodet.¹²⁹

Det er ikke en klar grense for hvor grove integritetskrenkelsene må være. Det ble tidligere hevdet at «skadevirkningene må være av kvalifisert art». I HR-1997-75-B (plenum) s. 1828 avviste retten dette. Det var selve krenkelsen, ikke skadevirkningene som måtte være kvalifisert noe som også underbygges av ordlyden «utsetter for» jf. strl. § 185 andre ledd. Flertallet i HR-1997-75-B (plenum) kom til at det forelå grove integritetskrenkelser fordi A

¹²⁷ HR-2007-2150-A (avsnitt 33)

¹²⁸ HR-2022-1707-A (avsnitt 21)

¹²⁹ Se punkt 2.3

hadde oppfordret til etnisk rensning i partiprogrammet sitt. Både flertallet og mindretallet påpekte at konteksten kan påvirke hvordan ytringer tolkes, men det ble ikke trukket en nedre grense basert på grovhet. Det har heller ikke skjedd i andre høyesterettsdommer om integritetskrenkelsener, som alle behandlet voldstilfeller. Det er derfor ingen holdepunkter for å avgrense på grunn av grovhet, slik at det kritiske spørsmålet er om oppfordringene/tilslutningene er klare nok.

4.3.2.2 Hvor konkrete må integritetskrenkelsene være?

I endel tilfeller kommer oppfordringene/tilslutningene eksplisitt frem og er derfor uproblematiske. Det er derimot endel ytringer som er utydelige, slik at forsiktighetsprinsippet kommer til anvendelse. Dette var tilfelle i HR-2020-184-A og HR-2020-185-A. I HR-2020-185-A hadde A sagt «det er vel bedre at vi fjerner disse avskyelige rottene fra jordens overflate selv». Det var klart at A sammenlignet norske muslimer med skadedyr, som skulle avlives. Kombinasjonen av å bruke betegnelsen «[rotter]» med påstanden om at de burde fjernes fra jordens overflate gjorde det til en klar oppfordring til drap. Det forelå ingen andre reelle tolkningsalternativer. Selv om dette var obiter dictum så er tankesettet til retten er fortsatt relevant. Situasjonen var derimot annerledes i HR-2020-184-A. Selv om A omtalte somalierne som skadedyr, så forelå det der ingen klare holdepunkter for å innfortolke et utsagn som at de skulle utrydde de såkalte skadedyrene.

Spørsmålet er hvor tydelig oppfordring/tilslutning til integritetskrenkelsener må være for at det ikke foreligger andre reelle tolkningsalternativer.

I HR-2001-1428-P (Boot Boys dommen) kom Høyesterett til at ytringene ikke kunne anses som en tilslutning til nazistenes jødeutryddelse. Gruppens leder hadde under en appell om innvandring og jøder hyllet Hess og Hitler og sagt at de skulle «følge deres fotspor og kjempe for det vi tror på, nemlig et Norge bygget på Nasjonalsosialismen». Høyesterett mente en tilslutning til nazistenes jødeutryddelse verken var uttrykkelig uttalt eller kunne «med rimelig stor sikkerhet kan utledes av sammenhengen», fordi nynazister ofte benektet holocaust.¹³⁰ Denne argumentasjonen fremstår svak og dommen fikk stor kritikk. Trolig ville den blitt annerledes i dag, da det var denne avgjørelsen som medførte irettesettelsen fra

¹³⁰ HR-2001-1428-P s. 1628

rasediskrimineringskomiteen.¹³¹ Dette tilsier at terskelen for å konkludere med at det foreligger oppfordring/tilslutning til integritetskrenkelse hadde blitt senket.

Noen år senere vurderte Høyesterett i HR-2007-2150-A om lederen av partiet Vigrid hadde oppfordret til integritetskrenkelser. Han hadde hatt et intervju med VG, og i den sammenheng kommet med en rekke ytringer om jøder. Retten påpekte at selv om lederen ikke direkte sa han ønsket å bruke vold så var ikke dette problematisk, fordi ytringene kunne «vanskelig forstås på annen måte enn som en trussel om at vold og tvang kan bli benyttet».¹³² Retten tok likevel ikke klart avstand fra HR-2001-1428-P, bare sa at denne saken uansett falt innenfor kriteriene HR-2001-1428-P hadde laget.

Den store kritikken HR-2001-1428 fikk taler likevel for at det i ettertid lettere kan konkluderes med at det foreligger kvalifisert krenkende ytringer. Hvis en derimot ser på en nylig avsagt lagmannsrettsdom så kan det fremstå mer usikkert.

I LA-2019-152301 vurderte lagmannsretten om Den nordiske motstandsbevegelsen hadde tilsluttet seg integritetskrenkelser. De hadde hengt opp bannere med hakekors diverse steder i Kristiansand, utenfor det tidligere lokale Gestapo kontoret, hvor det stod «vi er tilbake». Lagmannsretten kom til at ytringene måtte forstås som tilslutning til integritetskrenkelser, men at tiltalte ikke kunne dømmes fordi ytringen ikke hadde en «tilstrekkelig spesifisert personkrets», slik at det var usikkert hvem integritetskrenkelsen rettet seg mot. Det var ikke tilstrekkelig at hakekorsflagget var nært identifisert med nasjonalsosialistenes jødeforfølgelse.

Lagmannsrettsdommens argumentasjon fremstår kunstig, og tilsier at terskelen i realiteten ikke har endret seg mye. Hvordan en ytring kan tilslutte seg en integritetskrenkelse, men samtidig ikke ha tilstrekkelig klart offer er vanskelig å forstå. Hvis det foreligger en historisk integritetskrenkelse som det er mulig å støtte, så taler det for at ofrene er identifiserbare. Dommen ble kritisert av Morten Holmboe Professor ved Politihøgskolen som sa lagmannsrettsdommen hadde trukket inn Boot Boys dommen uten å se dommen i lys av den harde kritikken den hadde fått. Han argumenterte for at det var «flisespikkeri» å operere med

¹³¹ Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) s. 248

¹³² HR-2007-2150-A (avsnitt 42)

et slikt skille mellom ytringer som ga en generell tilslutning til nazistenes gjerninger og ytringer som konkret nevnte hver gruppe nazistene hadde angrepet.¹³³ Dommen ble ikke anket til Høyesterett, så det usikkert hvordan de hadde vurdert lagmannsrettens argumentasjon.

Et moment som ble løftet frem i Vigrid kjennelsen er hvorvidt det forelå noen konkrete tiltak. I HR-2001-1428 la Høyesterett vekt på at planene fremsto absurde og at det ikke forelå noen konkrete tiltak. I Vigrid kjennelsen derimot så kom retten til at ytringene ikke var for virkelighetsfjerne, men snarer at det forelå en «aktuell kampsituasjon rettet mot jøder, og at han ikke vil utelukke at voldelige midler kan bli tatt i bruk».¹³⁴ Det ble derfor mer nærliggende å tolke ytringene som oppfordringer, og ikke bare virkelighetsfjerne utsagn

4.3.2.3 Om ytringene var truende

Dette leder over til et annet moment Høyesterett vurderte i HR-2007-2150-A. Det ble påpekt overfor at kriteriet rammer oppfordringer/tilslutninger til både milde og grove integritetskrenkelsener, men Høyesterett la her stor vekt på hvor truende ytringen fremsto. Som leder av partiet ga ikke A bare uttrykk for sine egne meninger, men fremsto som organisasjonens talsmann. Når A sa Vigrid forberedte seg til «krigen», ved å foreta kamp- og våpentrening, så kom retten til at ytringen ble «mer truende og skremmende enn om han utelukkende talte på egne vegne».¹³⁵ Vold kan følgelig komme inn i vurderingen som en tolkning av ytringens budskap når ytringens intensjon ikke kommer klart frem. Hvis det oppfordres til vold vil integritetskrenkelsene også anses som grovere, som kan påvirke straffeutmålingen.

4.3.2.4 Oppsummert

Samlet sett viser det at det foreligger et strengt krav om at oppfordringen/tilslutningen er konkret og eksplisitt. Det må riktignok ikke bli sagt ordrett, men det kan ikke foreligge andre plausible tolkninger. Hvor grove ytringene må være er lite omtalt og fremstår hovedsakelig å

¹³³ Holmboe (2020)

¹³⁴ Rt-2002-1618 avsnitt 47

¹³⁵ HR-2007-2150-A avsnitt 42

være et moment for straffeutmålingen. Det kan også være at de mer grove uttalelsene, som å si at man skal fjerne dem fra jordens overflate, vanskeligere kan bortforklares.

4.3.3 Grov nedvurderende ytringer av menneskeverdet – omfang

4.3.3.1 Innledning

Det andre sentrale kriteriet er hvorvidt ytringen medfører en «grov nedvurdering av den utsatte enkeltpersonens eller gruppens menneskeverd». ¹³⁶ Ytringen må være så grovt nedvurderende/dehumaniserende at den ikke lenger befinner seg i den «relativt rommelig margin for smakløse ytringer». ¹³⁷

Det vil nedenfor vurderes hvor grensen ligger før språket gjør ytringen grovt nedvurderende. Det må likevel påpekes at det endelige resultatet må ses i lys av konteksten rundt ytringen.

Vurderingen foretas alltid som en konkret helhetsvurdering, men noen overlappende momenter går igjen; sammenligninger med dyr, nedsettende beskrivelser kombinert med forsterkende språk og antydninger om gruppens uegnethet som medborgere.

4.3.3.2 Sammenligning med dyr

Å sammenligne mennesker med dyr er en klar måte å angripe menneskeverdet på. Det er ingen liste over hvilke dyr som omfattes, men rettspraksis gir god veiledning.

I HR-2020-184-A ble fornærmede sammenlignet med en kakerlakk, noe Høyesterett kom frem til var en «svært grov krenkelse» og en «betydelig nedvurdering av hennes menneskeverd». ¹³⁸ Domstolen tolket den fulle ytringen “[fandens] svarte avkom, reis tilbake til Somalia og bli der din korruperte kakerlakk” og kom til at var en klar referanse til fornærmedes etnisitet og hudfarge. ¹³⁹ Høyesterett mente kakerlakk gir assosiasjoner til skadedyr. Dette gir derfor antydning på en sammenligning som klart er dehumaniserende.

¹³⁶ HR-2020-2133-A (avsnitt 41)

¹³⁷ HR-2022-1843-A (avsnitt 13)

¹³⁸ HR-2020-184-A (avsnitt 32)

¹³⁹ HR-2020-184-A avsnitt 32

Senere samme dag ble synspunktet styrket, da retten vurderte ytringer som kalte muslimer for rotter og “steppe bavianer” i HR-2020-185-A. På samme måte som i HR-2020-184-A konkluderte Høyesterett med at ytringene var kvalifisert krenkende. En rotte er også et skadedyr og er derfor eksempel på en dehumaniserende ytring.

Ytringen om steppebavianer hadde skjedd under et innlegg hvor en elevrådsleder angrep ryktespredning i etterkant av et dobbeltdrap. Flere skrev dette ville slutte når sannheten kom frem, mens tiltalte skrev «ja de forsvinner den dagen disse steppe bavianene reiser dit de hører hjemme». Høyesterett mente beskrivelsen «steppe bavianer» kombinert med at ryktene ville stoppe når mørkhudete mennesker forlot landet var en påstand om at mørkhudete ikke hørte hjemme i landet og at ikke var likeverdige borgere.

Høyesterett vurderte derfor ikke om betegnelsen «steppe bavianer» ville vært tilstrekkelig alene, men gode grunner taler for det. Ape/bavian har en forhistorie som nedsettende betegnelser på afrikanske mennesker. Selv om aper ikke er skadedyr, vil mange tolke betegnelsen som grovt nedvurderende. Jeg mener derfor at det ikke bare må vurderes hvor upopulært dyret er, men hva slags assosiasjoner man får av sammenligningen. Hvis en alminnelig person kjenner til den kulturelle og historiske bakgrunnen vil det kunne påvirke deres tolkning av ytringen.

4.3.3.3 Anklager om uhederlighet

Et annet spørsmål er i hvilken grad antydninger om at gruppen er kriminelle eller misbrukere av systemet kan gjøre ytringen dehumaniserende. I HR-2020-185-A ble dette gitt stor vekt. Høyesterett understrekte at dersom det kommer en ytring som omtaler gruppen «på fordømmende måte», eller påstår gruppen har «kriminell adferd», er grensen raskt overtrådt.¹⁴⁰ Det samme var tilfelle i Rt-1981-1305 hvor det ble antydning at innvandrere solgte narkotika. Høyesterett har også understreket at påstander om at en av de vernede gruppene ikke hører hjemme i landet fort er tilstrekkelig grovt.¹⁴¹ På samme måte som anklager om kriminalitet kan det skape store og alvorlige ringvirkninger.

¹⁴⁰ HR-2020-185-A avsnitt 20

¹⁴¹ HR-2020-185-A avsnitt 20

Høyesterett gjorde det klart i HR-2022-1707-A at å anklage gruppen for å utnytte systemet ikke er nok alene. Fornærmede, var en 16 år gammel jente med somalisk bakgrunn. Hun hadde stått på togstasjonen når tiltalte sa «Allah være med deg». Det oppstod krangel hvorpå tiltalte sa «dra tilbake til Somalia så får du det mye bedre, for der får du ikke noe NAV». Flertallet slo kort fast at ytringen var motivert av kvinnens etniske bakgrunn. Videre konkluderte de med at ytringen måtte forstås som at personer med hennes bakgrunn og klesdrakt vanligvis gikk på NAV og derfor burde forlate Norge. Det må understrekes at mindretallet mente forsiktighetsprinsippet forhindret en slik tolkning. Mindretallet mente konteksten gjorde ytringen utydelig.¹⁴²

Det forelå derimot ingen grove beskrivelser av motparten, ingen forsterkende ord og ytringen var ikke et klart hån mot henne eller somaliere generelt. Ytringen var smakløs, men det er adgang til smakløse kommentarer. Det eneste som talte for at språket var krenkende er at den antydte at somaliere er avhengige av NAV, en tolkning det er dissens om. Flertallets tolkning har også blitt kritisert i juridisk teori.¹⁴³ Dessuten kom retten til at det ikke kunne bevises at det forelå tilstrekkelig forsett for straffedømmelse. Foreløpig er det dermed usikkert hvilken konsekvens flertallets argumentasjon får.

4.3.3.4 Andre nedsettende betegnelser

Å sammenlignes med dyr er ikke den eneste måten en ytring kan bli grovt nedsettende. Ofte foretas det en kombinasjon av påstander om at gruppen har egenskaper som gjør at de ikke kan behandles som vanlige borgere, og rent sjikanerende ytringer. Avhandlingen vil derfor foreta en generell, men ikke uttømmende, behandling av andre nedsettende betegnelser.

HR-2020-2133-A (Potetbaker'n) gir et uttrykk for hvor grensen ligger, selv om tilfellet ikke er helt i det nedre sjiktet. Fornærmede, en 18 år gammel gutt av afrikansk opprinnelse, og A hadde stått utenfor gatekjøkkenet når A begynte samtalen. Hun hadde sagt «kom deg tilbake til Afrika der du kommer fra, jævla utlending».¹⁴⁴ Ytringer gir uttrykk for en sterk forakt for utlendinger, som styrkes av ordet «jævlig». Det gir også inntrykk at fornærmede grunnet sin etnisitet ikke hørte hjemme i Norge.

¹⁴² HR-2022-1707-A avsnitt 43

¹⁴³ Kierulf (2022)

¹⁴⁴ HR-2020-2133-A avsnitt 16

A hadde sagt «bryr du deg ikke om folk i Afrika?». Retten mente ytringen ble grovt nedvurderende, etter å ha tolket den i lys av setningen overfor. Ytringen hånte fornærmede og prøvde å gi han dårlig samvittighet for å spise mat, mens andre med hans hudfarge sultet. Alene ville ytringen likevel ikke vært tilstrekkelig. Den er usmakelig, men den fremstår avhengig av den første ytringen for å bli kvalifisert krenkende.

I HR-2022-1843-A hadde tiltalte kranglet med fornærmede, en transkvinne, i et kommentarfelt på Facebook. Tiltalte brukte kvinnens tidligere navn og sa «[perverse] mannegriser som permalaiver at de er småpiker har vel strengt tatt ingen injurierende kraft». Retten tolket referansen til permalaiver som at fornærmede kun lot som hun var kvinne. Retten kom frem til at dette var grovt nedvurderende. Det å ikke anerkjenne transpersoners evne til å skifte kjønn kan være legitimt, det problematiske var måten det ble formulert. Å antyde at kjønnsskifte var et stort skuespill var i seg selv en grov beskrivelse. Når tiltalte også kalte transpersoner for “[perverse] mannegriser”, en svært grov karakteristikk, så ble det klart tilstrekkelig krenkende.

Retten vurderte videre om ytringene «[tror] du virkelig at et eneste menneske tror du er et kvinnemenneske og ikke en gubbe med rare fantasier» og «B2' eksisterer ikke. Det er en syk fantasi i B1s sinn». Retten kom til at dette var tilstrekkelig, tolket i lys av ytringen overfor. Ytringen gir klart uttrykk for forakt for transpersoner og en oppfatning om at B var i fornektelse. Å beskrive hun som en gubbe med rare fantasier er usmakelig, men ikke tilstrekkelig nedvurderende. Det er først når den ses i kontekst av den første ytringen at terskelen oppfylles, fordi det bygger videre på påstanden om at det hele var skuespill gjennomført av en «[mannegrise]».

Det bør også her påpekes at hvor konkret ytringen er, ville kunne være et moment. Det er muligens ikke like åpenbart som ved integritetskrenkelser, men blir ytringen helt fornuftsstridig minsker sannsynligheten for at en alminnelig person vill oppfattet den som grovt nedvurderende. Er fornærmelsen klar og konkret så blir den derimot enklere å forstå, og mer trolig til å medføre en kvalifisert krenkelse.

4.3.3.5 Oppsummering

Det kan følgelig ikke trekkes noen skarp grense mellom ytringer som er grovt nedvurderende, og ytringer som er veldig smakløse. Det er for mange konkrete vurderingen som må tas. Det avgjørende er om ytringen angriper selve menneskeverdet, noe mange usmakelige ytringer ikke nødvendigvis gjør. Ytringer som derimot sammenligner fornærmede med dyr, eller gir inntrykk for at gruppen ikke er i stand til å leve normale liv i Norge, vil raskt være dehumaniserende. Å si fornærmede ikke hører hjemme i Norge, er kriminell eller lat og følgelig ikke en ordentlige borger kan være en tilstrekkelig krenkende ytring. Hvis det brukes krenkende betegnelser kan det være tilstrekkelig, avhengig av den konkrete betegnelsen og bruken av forsterkende ord. Jeg mener et gjengående kjennetegn er om ytringen er i stand til å ramme den sårbarheten som begrunnet gruppens særskilte vern. Er ytringen i stand til å forsterke fordommer eller konspirasjonsteorier som allerede rettes mot gruppen fremstår det som at terskelen raskt er oversteget.

4.3.4 Konteksten – hvordan det kan påvirke tolkningen

4.3.4.1 Innledning

Overfor ble vurderingen gjennomført utelukkende ved å fokusere på språket isolert, men det er ikke nødvendigvis hele vurderingen. Utgangspunktet må tolkes i lys av den konkrete konteksten, noe forarbeidene til straffeloven 1902 § 135a var klare på.¹⁴⁵ Språket fremstår fortsatt å være det mest sentrale, men departementet mente at det var naturlig å legge «noe større betydning for hvordan ytringen skal tolkes enn etter dagens rettspraksis».¹⁴⁶

Det finnes ingen uttømmende liste over relevante momenter: Hva som er relevant, og hvor sentralt momentet blir, avhenger av den konkrete situasjonen. Nedenfor ble det derfor trukket ut fire sentrale momenter.

¹⁴⁵ Ot.prp.nr.33 (2004–2005) s.189

¹⁴⁶ Ot.prp.nr.33 (2004–2005) s. 214

4.3.4.2 Fornærmedes sårbare posisjon - hvordan det påvirker tolkningen av ytringen

Høyesterett har i flere avgjørelser påpekt hvordan det kan få betydning dersom fornærmede er i en unormalt sårbar posisjon. Det ble riktignok påpekt i HR-1997-75-B (plenum) s. 1828 at det ikke kreves at selve skadevirkningene er kvalifiserte, men dersom hatytringene har potensialet til å skape større skade enn normalt så vil en alminnelig person ofte tolke ytringene som mer krenkende enn ordlyden i utgangspunktet skulle tilsi. Det har i Høyesterett kommet til uttrykk på to ulike måter.

Den første måten fremgår av HR-2012-689-A hvor retten la stor vekt på at dørvakten var avhengig av respekt fra menneske rundt seg for å kunne utføre sin jobb. De sjikanerende ytringer fra A risikerte å svekke den respekten, og følgelig anså Høyesterett ytringen som særlig krenkende. Den andre måten Høyesterett har vektlagt fornærmedes sårbarhet er ved å trekke inn aldersforskjellen mellom partene. I HR-2022-1707-A var fornærmede 16 år mens tiltalte var en voksen mann. Høyesterett henviste til Innst.S.nr.270 (2003–2004) punkt 4.5.1 og kom frem til at barn og unge var såpass sårbare for hatytringer at ytringen måtte anses som kvalifisert krenkende, selv om de mente ytringen ikke var veldig grov.¹⁴⁷ Aldersforskjellen ble også påpekt i HR-2020-2133-A uten at Høyesterett gjorde noe vesentlig ut av det.¹⁴⁸

Hvor stor vekt momentet skal få er derimot usikkert. HR-2022-1707-A endte ikke opp med å dømme tiltalte og flertallets drøftelse har fått betydelig kritikk. Momentet passer heller ikke godt med den tradisjonelle oppfatningen om at lovbestemmelsen ikke er en individbestemmelse. Samtidig så fremstår det naturlig at et alminnelig menneske vil vurdere slike ytringer strengere. Det er derfor usikkert hvilken vekt momentet får fremover. Det er derimot klart at det er sentralt moment som påvirker konteksten betraktelig.

4.3.4.3 Fornærmedes medvirkning til situasjonen – hvordan det påvirker tolkningen av ytringen

Det kan være tilfeller hvor en vanlig person ikke vil anse ytringen som like krenkende på grunn av fornærmedes oppførsel. Mange vil ha et ulikt syn på hatytringer som blir kommer

¹⁴⁷ HR-2022-1707-A avsnitt 28

¹⁴⁸ HR-2020-2133-A avsnitt 47

uten forvarsel, og de som kommer etter kraftig provokasjon. I HR-2018-674-A påpekte Høyesterett at fornærmede hadde bidratt til krangelen ved å kaste potet og ytre ukvemsord. Høyesterett påpekte at selv om fornærmede bidrar til konflikten så blir ikke ytringene straffrie. Derimot så påvirker det hvordan ytringene oppfattes, slik at selve terskelen for å straffe ytringene økes. Hvor mye terskelen øker vil variere utfra graden av ansvar, men det bør vises forsiktighet med å legge for stor mye vekt på momentet gitt de begrensede rettskildene om det. Hvis fornærmede ikke bidro til situasjonen, tiltalte startet den uten forvarsel, så taler det derimot for at ytringen blir mer kvalifisert.¹⁴⁹

4.3.4.4 Antallet som er egnet til å oppfatte ytringen - hvordan det påvirker tolkningen

Det har allerede blitt påpekt at skadevirkninger kan påvirke hvordan ytringene tolkes. Skadevirkningene avhenger derimot ikke bare av ytringens innhold, men også hvor mange som kan oppfatte dem. For å avklare hvordan det påvirker ytringen foreligger det to forhold. Det første forholdet er hvor ytringene ble sagt. Forarbeidene skiller her mellom private og offentlige ytringer.¹⁵⁰ Departementet mente at desto mer private ytringene er, desto mer måtte aksepteres. Begrunnelsen var at dette påvirket styrkeforholdet mellom hensynet til ytringsfrihet og hensynet til allmenhetens interesse i å vernes mot hatytringer.

Det andre forholdet er ytringens spredningspotensial, som Høyesterett «i noen tilfelle har vært lagt vekt på».¹⁵¹ Er ytringen delt på et sosialt medium vil det kunne spre seg raskt, nå et stort publikum og bli vanskelig å fjerne. Ses dette opp mot en hatytring ytret muntlig på en skogstur så vil ytringens skadevirkninger ofte være betraktelig større.

Momentets vekt er vanskelig å fastsette, spesielt fordi lovgiver også ønsker å ramme private ytringer. Det vil følgelig kunne påvirke tolkningen og straffeutmålingen, men hvor mye er uklart.

¹⁴⁹ HR-2020-2133-A avsnitt 45

¹⁵⁰ Ot.prp.nr.33 (2004-2005) s. 187

¹⁵¹ HR-2001-1428-P (s. 1620)

4.3.4.5 Den politiske konteksten - hvordan det påvirker terskelen

I punkt 4.2.2 ble det lagt stor vekt på når en ytring er vernet fordi den har et politisk/samfunnsmessig tema. Selv om ytringen faller utenfor ytringsfrihetens kjerne, og følgelig kan rammes, så vil den politiske konteksten være relevant. I HR-2018-674-A påpekte Høyesterett at ytringer som «ikke [har] noe til felles med den kjerneverdi ytringsfriheten skal beskytte, nemlig det frie ordskiftet» hadde beskjedent grunnlovsværn.¹⁵² Rene personangrep har derfor mindre vern enn politiske taler som sprer fremmedfrykt. Momentet påvirker dermed terskelen, ikke hvordan ytringen tolkes. I enhver sak må ytringene derfor vurderes konkret, for å se hvor nær den er ytringsfrihetens kjerneverdi. Er ytringen nær ytringsfrihetens kjerneverdi blir terskelen følgelig hevet.

¹⁵² HR-2018-674-A avsnitt 15

5 Konklusjon

Avhandlingen har vist at en eksakt grense ikke kan etableres. Det er en kompleks og sammensatt vurdering med mange variabler. Ytringer kan formuleres på uendelig antall forskjellige måter og ha vidt forskjellige kontekster, som gjør en klar linje umulig å trekke. Dessuten er bestemmelsen av natur dynamisk, hva samfunnet anser som krenkende vil være i konstant endring.

Det kan likevel trekkes en rekke konklusjoner basert på avhandlingen overfor.

Høyesterett slår fast at forsiktighetsprinsippet får en avgjørende betydning. Høyesterett har tradisjonelt vært strenge på at budskapet skal kunne trygt utledes av ytringene og konteksten, slik at mange ytringer som trolig kunne blitt vurdert som en hatytring likevel ikke sanksjoneres.

Både Høyesterett og EMD har vært klare på at usmakelige ytringer som kan sjokkere og fornærme i utgangspunktet godtas.¹⁵³ Hvis strl. § 185 skal anvendes til å sanksjonere en ytring, må det følgelig være forholdsmessig utfra den konkrete situasjonen. I denne forholdsmessighetsvurderingen setter både Grunnloven og EMK strengere krav til å sanksjonere politiske ytringer. EMD har vært spesielt tydelige på at ytringens formål og skadepotensial står sentralt, men trekker også inn andre momenter, som hvor gammel ytringen er.

Det sentrale er derfor ikke hvor stort ytringsfrihetens omfang er, men hvor sterkt vernet er på det konkrete feltet. For å avgjøre dette foretas det en vurdering av avstanden mellom ytringen og ytringsfrihetens kjerne. En ytring om et politisk tema er i kjernen av ytringsfriheten, og rammes følgelig ikke, mens ytringer som faller utenfor kan rammes. Der foretas det derfor en konkret vurdering av avstanden mellom ytringen og kjernen, som påvirker straffebestemmelsens terskel.

Det fremstår videre at tilnærmet ethvert tilfelle av oppfordring/tilslutning til integritetskrenkelser vil rammes. Det sentrale er ikke hvor grov krenkelsen er, men hvor

¹⁵³ Norge institusjon for menneskerettigheter (2022)

konkret ytringen er. Voldshandlingen vil typisk være langt over terskelen, og faller ofte utenfor EMK sitt vern.

Med nedvurderende ytringer er vurderingen mer kompleks og varierende. Den avgjørende forskjellen mellom usmakelig, men lovlige ytringer og grovt nedvurderende ytringer er hvorvidt ytringene rammet menneskeverdet. Å sammenligne fornærmede med dyr vil følgelig ofte ramme menneskeverdet hardt, men det sentrale er ofte hva slags assosiasjoner sammenligningen medfører. Det er ikke mulig å si nøyaktig hvor grove beskrivelser må være for å rammes, men ytringer som kan skape/forsterke fordommer mot gruppen vil ofte være egnet til å svekke menneskeverdet til gruppen.

Det fremstår som at konteksten har blitt gitt en større vekt i senere høyesterettsdommer. En vektlegging av konteksten har en trygg forankring i rettskildene, men i dommer som HR-2022-1707-A taler flertallet for at det skal gis en så stor vekt at rommet for usmakelige ytringer blir minimalt.

6 Litteraturliste

6.1 Lover og konvensjoner

- 1814 Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven)
- 1902 Lov 22. mai 1902 nr. 10 Alminnelig Borgerlig Straffelov (straffeloven)
- 1950 Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, signert 04.11.1950 Roma, ikrafttredelsesdato 03.09.1953, (Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen).
- 1966 International convention on the elimination of all forms of racial discrimination, signert 07.03.1966 New York, ikrafttredelsesdato 12.03.1969, 660 UNTS 195 (rasediskrimineringskonvensjonen)
- 1966 International Covenant on Civil and Political Rights, signert 16.12.1966 New York, ikrafttredelsesdato 23.03.1976, 999 UNTS 171.
- 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties, signert 23.05.1969 Vienna, ikrafttredelsesdato 27.01.1980, 1155 UNTS 331
- 1999 Lov 21.05.1999 nr. 30 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)
- 2005 Lov 20. mai 2005 nr. 28 Lov om straff (straffeloven)
- 2017 Lov 16.06.2017 nr. 51 Lov om likestilling og forbud mot diskriminering

6.2 Forarbeid og etterarbeid

1. **NOU 1992: 23** Ny straffelov – alminnelige bestemmelser
2. **NOU 1999: 27** «Ytringsfrihed bør finde Sted» Forslag til ny Grunnlov § 100
3. **St.meld. nr. 26 (2003–2004)** Om endring av Grunnloven § 100
4. **Innst.S.nr.270 (2003–2004)** Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen
5. **Ot.prp.nr.33 (2004–2005)** Om lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven).

6. **Ot.prp.nr.8 (2007–2008)** Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpende og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)
7. **Ot.prp. nr. 22 (2008-2009)** Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon - slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)
8. **Prop.66 L (2019–2020)** Endringer i straffeloven mv. (avvergingsplikt, utenomrettslig tvangsekteskap, diskrimineringsvern, skyting mot politiet mv)
9. **NOU 2022:9** En åpen og opplyst offentlig samtale - Ytringsfrihetskommisjonens utredning

6.3 FNs generelle kommentarer

1. UN Human Rights Committee (HRC), General comment no. 34, Article 19, Freedoms of opinion and expression, 12 September 2011, CCPR/C/GC/34 , available at: <https://www.refworld.org/docid/4ed34b562.html> [lest 8 november 2023]
2. UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), General recommendation No. 35 : Combating racist hate speech, 26 September 2013, CERD/C/GC/35, tilgjengelig i: <https://www.refworld.org/docid/53f457db4.html> [lest 9 november 2023]

6.4 Norske rettsavgjørelser

6.4.1 Høyesterettspraksis

1. Rt-1978-1072
2. Rt-1981-1305
3. Rt-1984-1359
4. HR-1997-75-B Plenum
5. HR-2001-1428 Plenum
6. HR-2007-506-A
7. HR-2007-2150-A
8. HR-2012-689-A
9. HR-2018-674-A
10. HR-2020-184-A
11. HR-2020-185-A

12. HR-2020-2133-A
13. HR-2022-1707-A
14. HR-2022-1843-A

6.4.2 Lagmansrettspraksis

1. LB-2019-3868
2. LA-2019-152301
3. LB-2019-177188

6.5 Rettspraksis fra EMD

1. Case of Glimmerveen and Hagenbeek v. the Netherlands EMD nr. 8348/78 og 8406/78 11.10.1979 (C)
2. Case of Erbakan v. Turkey EMD nr. 59405/00 06.10.2000 (J)
3. Gorzelik and Others v. Poland EMD nr. 44158/98. 7.02.2004 (GC)
4. Case of Norwood v. the United Kingdom EMD nr. 23131/03, 16.11.2004 (A)
5. Case of Glor v. Switzerland EMD nr. 13444/04 30.04.2009 (J)
6. Case of Féret v. Belgium EMD nr. 15615/07 16.07.2009 (J)
7. Case of S.A.S. v. France EMD nr. 43835/11, 01.07.2014 (CJ)
8. Case of Delfi AS v. Estonia EMD nr. 64569/09 15.06.2015 (GC).
9. Case of Belkacem v. Belgium EMD nr. 34367/14, 20.07.2017 (A)
10. Case of Stern Taulats and Roura Capellera v. Spain EMD nr. 51168/15 13.03.2018 (J)
11. Case of Kilin v. Russia EMD nr. 10271/12, 11.05.2021 (A)
12. Case of I Z.B. v. France EMD nr. 46883/15 02.09.2021 (J)

6.6 Litteraturliste artikler

1. Holmboe, Martin, «Hakekors-saken: Lagmannsrettens dom bør ankes til Høyesterett», Rett24, 07.07.2020, <https://rett24.no/articles/hakekors-saken-lagmannsrettens-dom-bor-ankes-til-hoyesterett>

2. Kierulf, Anine, «Kommentar til HR-2022-1707-A – Stortinget bør nå revurdere § 185», Juridika, publisert 16.09.2022, lest 26.09.2023, <https://juridika.no/innsikt/anine-kierulf-om-hatytringsdommen-hr-2022-1707-a>
3. Methi, Erlend Andreas og Tennifjord, Vilde Jalleni, «Hatefulle ytringer - grensen mellom ytringsfrihet og diskrimineringsvern - kommentar til HR-2020-2133», Juridika, publisert 27.04.2021, lest 14.09.2023, <https://juridika.no/innsikt/hatefulle-ytringer-grensen-mellom-ytringsfrihet-og-diskrimineringsvern-kommentar-til-hr-2020-2133-a>
4. Norge institusjon for menneskerettigheter, «Høyesterettsdom i sak om transpersoners vern mot hatefulle ytringer», sist oppdatert 30.09.2022, lest 28.10.2023, <https://www.nhri.no/2022/hoyesterettsdom-i-sak-om-transpersoners-vern-mot-hatefulle-ytringer/>
5. Strasbourg Observers, «IT’S JUST A PRANK, BRO!’ ZB V. FRANCE AND A DARK HUMOUR THAT TURNED SOUR», publisert 12.10.2021, lest 08.09.2023, <https://strasbourgobservers.com/2021/10/12/its-just-a-prank-bro-zb-v-france-and-a-dark-humour-that-turned-sour/>
6. The European Court of Human Rights, «Guide on Article 17 of the European Convention on Human Rights», oppdatert 31.08.2022, lest 29.09.2023, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide_Art_17_ENG
7. The European Court of Human Rights, «Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights», oppdatert 31.08.2022, lest 06.10.2023, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/guide_art_10_eng
8. The European Court of Human Rights, «KEY THEME Article 10 Hate speech», oppdatert 12.07.2022, lest 15.10.2023, <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/hate-speech>

6.7 Litteraturliste bøker og tidsskrift

1. Aall, Jørgen, *Rettstat og menneskerettigheter 1*, 1. utg., Fagbokforlaget 2022
2. Hovlid, Ellen Lexerød “Straffelovens legaldefinisjon av en «offentlig handling)», *Tidsskrift for strafferett*, Vol.16, Utg.2, 161–181
3. Strategisk Stab ved Oslo Politidistrikt, «HATKRIM Rettslige og praktiske spørsmål», *Rett på gata*, november 2015,
4. Tuseth, Bård Sverre og Borvik, Bjørnar, *Grunnloven historisk kommentarutgave 1814-2020*, 1. utg, Universitetsforlaget 2021

6.8 Lovkommentarer

1. Kai Spurkland, *Karnov lovkommentarer: Kommentarer til Lov om straff (straffeloven) § 185*, lovdata.no, lest 12.09.2013
2. Matningsdal, Magnus, *Norsk Lovkommentar: Straffeloven, note 1232*, Rettsdata.no, sist hovedrevidert 01.01.2023, lest 10.09.2023.

6.9 Leksikon og ordbok

1. Det Norske Akademis Ordbok, «ringeakt», lest 08.09.2023, <https://naob.no/ordbok/ringeakt>
2. Elden, John Christian, «ytring – juss», Store norske leksikon, sist oppdatert 21.06.2022, lest 10.08.2023, https://snl.no/ytring_-_juss
3. Elden, John Christian, «personforfølgelse (stalking)», Store norske leksikon, sist oppdatert 18.09.2022, lest 09.09.2023, https://snl.no/personforfølgelse_-_stalking
4. Strand, Vibeke Blaker og Bangstad Sindre., «diskriminerende og hatefulle ytringer» Store norske leksikon, sist oppdatert 03.09.2023, lest 25.09.2023, https://snl.no/diskriminerende_og_hatefulle_ytringer